

تاکتیک و بکارهینانین پرسیاری د زمانی کوردیدا فەکۆلینەکا پراگماتیکییە

شیرزاد سەبری عەلی و جیهان غیاس محی

□ کۆلیژا پەروەدەیا بنیات، زانکۆیا دەوک، هەرێما کوردستانی - عێراق

کۆلیژا زمانان، زانکۆیا دەوک، هەرێما کوردستانی - عێراق

((مێژوویا وەرگرتنا فەکۆلینە: 9 تەباخ، 2018، مێژوویا رەزامەندی بەلافکرینی: 3 چریا ئیک، 2018))

پوختە

پرسیاری گرنکییەکا مەزن د زمانیدا هەیه، نەخاسە د بیافی پراگماتیکییدا. ئەف فەکۆلینە هەولدمت فەکۆلینە ل تاکتیک و بکارهینانین پرسیاری د زمانی کوردیدا بکەت، ئەووی ب مەرەما هندی کا چەوا دی دشیاندا بییت ئامارنجا پرسیارکەری (ناخفتنکەری) ب جە بهیت. ئەف فەکۆلینە ب نافونیشان: (تاکتیک و بکارهینانین پرسیاری) یە ئەووی د سنووری ناخفتنا گۆفەرا بەهیدینیدا، ئەف فەکۆلینە هەولدمت فەکۆلینە ل تاکتیک و بکارهینانین هەمەجۆر بۆ پرسیاری بکەت، فەکۆلین ل دویف ریبازا وەسفی شیکاری هاتییە ئەنجامدان. ئامارنجا سەرەکی ژ ئەفی فەکۆلینە ئەو بەهیتە زانین، کا چەوا ناخفتنکەر پرسیاران پێشکێشکەت و بۆ ج مەبەستەکییە. ئەف فەکۆلینە ژ دوو پشکان پیکدەهیت، پشکا ئیک ب نافونیشان: (پرسیار و زمانی میتا) یە، کو تیدا ب شیوەکی گشتی بەحسی تیگەه و ئەرکین پرسیاری و زمانی میتا هاتییە کرن و پشکا دووی یا تاییبەتە ب (تاکتیک و بکارهینانین پرسیاری) فە.

پێشەکی

ئەف فەکۆلینە ل دویف ریبازا (وەسفی - شیکاری)، هاتییە ئەنجامدان.

- کەرەستی فەکۆلینە:

کەرەستی ئەفی فەکۆلینە ژ ئەوان پرسیارین د ناخفتنا خەلکی گۆفەرا بەهیدینیدا دەینە ئاراستەکرن پیکهاتییە، کو زیدەتر نمونەیین ناخفتنا خەلکی سەنتەری باژیری دەوکییە.

- پرسیارین فەکۆلینە:

- نافونیشانی فەکۆلینە:

ئەف فەکۆلینە، ل ژیر نافونیشانی: (پرسیار: تاکتیک و بکارهینانین پرسیاری) یە، کو تیدا هەول هاتییەدان، بەحسی پرسیاری ژ لای پراگماتیکییە بەهیتەکرن، کا چەوا و بۆچی و بۆ ج مەبەست پرسیار دەهیتە ئاراستەکرن.

- ریبازا فەکۆلینە:

(چەمکی رستەیا پرسیار)، (ئەرکین پرسیار)،
(دروستبوونا رستەیا پرسیار) د زمانی
کوردیدا، (پرسیار و پەیوەندیی
کۆمەلایەتی)، (جۆرین پرسیار) د چارچۆفی
پراگماتیکیدا، (پرسیار و فەگەراندنا
زانایریان) و (زمانی میتا و پرسیار).
پشکا دووی: ب نافونیشانی: (تاکتیک و
بکارهینانین پرسیار)یە، کو بەحسی ئەفان
بابەتان دکەت: (دارشتنا رستەیا پرسیار)،
هیز د رستەیا پرسیاریدا، (هیز و کاریگەریا
رستەیا پرسیار)، (رەهەندی پرسیارا بەیز)،
(تەکنیک و تاکتیک ئاراستەکرنا پرسیاران)،
(تاکتیک دارشتنا پرسیارا باش و سەرکەفتی) و
(مەبەست و بکارهینانین هەمەجۆر بۆ رستەیا
پرسیار)

پشکا ئیکی: پرسیار و زمانی میتا

- چەمکی رستەیا پرسیار:

رستەیا پرسیار ب چەند شیوەیەکان ژلای
زانایین زمانیشە هاتیە پیناسەکر، وەکو:
1- (دیشید کریستال) دەربارە رستەیا پرسیار
دبیژیت: (ئەو رستەیه ئەوا ب نیشانا پرس ب
دوماهیە دەیت (Crystal, D, 1997:249).
2- (ستابس) دەربارە پیناسا رستەیا پرسیار
دبیژیت: (پرسیار بەشەکه ژ چارچۆفی زانیاری و
زانینی و دبیتە گوتنەکا ئەکتیف) (Stubbs,)
(M, 1983:105).

ئارمانجا مە ژ نفیسینا ئەفی فەکۆلینی
گەهشتنا بەرسفین ئەفان پرسیارین ل خوارپیه:
1- ئایا پرسیار رەهەندەکی پراگماتیکی هەیه؟
2- دەوربەری چ رۆلەک د دیارکرنا پرسیار
پراگماتیکیدا هەیه؟
3- پرسیارین پراگماتیکی د بواری ناخفتنا
ئاساییدا دەینە دیتن؟
4- ئایا بواری دشت هەلگرا پتر ژ پرسیارەکا
پراگماتیکی هەبیت؟
5- پرسیار ژبلی زانینا تشتی بۆ چ مەبەستەکا
دی دەیتە بکارهینان؟

- گرنگیا فەکۆلینی :

گرنگیا فەکۆلینی د ئەوی چەندیادیە، کو
هەتا نوکە چ فەکۆلین ل سەر (پرسیار و
پراگماتیکی) د شیوەزاری بەهەدینیدا نە
هاتینەکر، ئەفە ژ لایەکیفە و ژ لایەکی دیشە
پرسیار ب خۆ گرنگیا خۆ هەیه، چونکی ب
رپکا پرسیار گەلەک تشت دەینە زانین و
مەبەست پی ئاشکەرا دبن ب تاییبەتی ل دەمی ژ
رەخی پراگماتیکیفە فەکۆلین ل سەر دەیتە
ئەنجامدان.

- نافەرۆکا فەکۆلینی :

ئەف فەکۆلینە، زیدەباری پيشهکی و
ئەنجامان ژ دوو پشکان پیکدەیت:
پشکا ئیکی: ب نافونیشانی: (پرسیار و زمانی
میتا)یە، کو بەحسی ئەفان بابەتان دکەت:

- 3- (پێچارد) د پێناسە کرنا رستهیا پرسیاریدا دبێژیت: (رستهیا پرسیارى گوتنهكا ئاراستهكریه بۆ گوهدارى یان خواندهفانى و رادبیت ب پرسیار کرنى ب دەرپرینهكا راستهقینه و ئهركى سه رهكى د شیوازی پرسیاریدا پیشکیشکرنا پرسیاریه) (Richard, 2002: 246).
- 4- (له دوینگ و بويسيرت) دەر باره ی رستهیا پرسیارى دبێژن: (پیشکیشکرنا پرسیارى ب ریکا رستهیا پرس دهیته ئه نجامدان، کو کهسهك پرسیارى ژ تشتهكى دکهت، ل فیرى پرسیار کردهیهكا ئاخفتنى یا نه راسته وخویه کو کردهیهكا ئاخفتنى جیبه جیدکته) (Ludwig,) (K & Boisvert, Dan, 2008: 5).
- 5- (کرۆز) د ناف رستهیا پرسیاریدا ئامژهی ب پرسیارا نمونهی ددهت و ئهفان خالان بۆ دیاردکته:
- أ- هه بونا کیمیا زانینى ژ لایى ئاخفتنکه ریشه.
- ب- ئاره زوویا ئاخفتنکه رى ژ بۆ پرکرنا ئهوى بۆ شاهیا ژ لایى زانینهكا باشفه هه.
- ج- ئاره زوویا ئاخفتنکه رى ئهوه، چافه رى بهرسفا گوهدارى بیت، ل دهمى پرسیارى دکهت.
- د- گه لهك جارن ئاخفتنکه ر دزانیت، کا دى بهرسفا گوهدارى چ بیت) (Cruse, A, 2006: 89).
- 6- ئه لیکساندهر دبێژیت: (رستهیا پرسیارى ل سه ر رستهیا راگه هاندنى دهیته دروستکرن یان دانان)
- 6: (Gelbukh, A, 2003). ههروهکو د ئهفان هه ر دوو رستهیى ل خواریدا دیاردبیت:
- ئازادى نان خواری.
- ئازادى نان خواری؟
- ژ ئه نجامى ئهفان پێناسه یى سهرى، ل سه ر رستهیا پرسیار، دشیاندايه بیژن: رستهیا پرسیارى: ئه و رستهیه ئه و ب ریکا ئامرازى پرس یان بى ئامرازى پرس دروستدبیت، کو ب ئاراسته کرنا پرسیاره كى رادبیت، کو داخووا روهنکر نه كى یان جه ختکر نه كى ل سه ر تشتهكى دکهت و هندهك جارن ب مه بهست ژى دهیته بکارهینان.
- پیدفیه ل فیرى ئامژهی ب ئهوى چهندى بدهین، کو رستهیا راگه هاندنى بهرؤفازی رستهیا پرس رادوهستیت، ژ بهرکو رستهیا راگه هاندن زانیاریا دگه هینیت و دیاردکته، بهل د رستهیا پرسدا گوهدار ب ژیدهرى زانیاریى دهیته دانان (ئه بو بهکر عومه ر قادر، 1993: 14-15).
- د رستهیا پرسیاریدا بابته یان روویدان تیدا دهینه هه لگرتن، بهرؤفازی رستهیا راگه هاندنى، کو بابته یان روویدان تیدا دیاردبیت (شاهر الحسن، 2001: 17). وهکو د ئهفان نمونه داندا دیاردبیت:
- أ- شرین کچ خالا ئازادیه.
- ب- ئازاد کورمه تی شرینییه.

ئاخفتنکەری ژ پرسیاری بۆ وەرگرتنا زانیارییان نینە، بەلکو چۆدبیت بۆ تاقیکرنی بیت یان بۆ پشتراستکرنی بیت ژ راستی و نە راستیا گوهداری د بەرسقا ئەویدا. وەکو د ئەفان نمونین ل خواریدا دیاربیت:

- تۆ ل کیفە بووی؟

ئەگەر ئەفی رستەیا پرسیاری د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەربرگین، دی بینین کو(بابی) پرسیار ژ(کور)ی خۆ کریه، هەر چەندە(باب) دزانیت، کا(کور)ی ئەوی ل کیفە بوو، بەی ئەف پرسیارکرنه ژ گوهداری ب تنی بۆ پشتراستکرنییه ژ بەرسقا گوهداری، ئایا کا دی راستیی بیژیت یان نە؟

هەر وەسا پرسیارکرن ب تنی پیزانین و زانیاری وەرگرتن نینە بۆ ئاخفتنکەری، بەلکو پیزانینان دەتە کەسانین دەوروبەر ژ، واتە گوهداران. وەکو د ئەفی نموننا ل خواریدا دیاربیت:

- دەستی کچا تە شکەستییه؟

ئەگەر ئەف رستەیا پرسیاری، ژ کەسەکی بەیتە کرن و چەندین کەسین دی د ئامادەبن، ل فییری ئەو کەسین ئامادە ژ دی زانن، کو دەستی کچا ئەوی یان ئەوی یی شکەستی (عەبدولواحد مشیر دزەیی، 2014: 166).

-ئەرکین پرسیاری:

پرسیاری چەند ئەرکەک هەنە. وەکو:

وەکو دیار د رستەیا راگەهانندی، کو کیشەیا هەفپشک د نافبەرا ئەفان هەر دوو رستەیاندا، ئەو پەيوەندییا مروفایەتییه ئەوا د نافبەرا(شرین و ئازاد)یدا، کەواتە د رستەیا راگەهانندییا بابەت یان روویدان یا روهن و ئاشکرایه، بەی درستەیا پرسیارییا بابەت یان روویدان دەیتە هەلگرتن. وەکو د ئەفی نموننا ل خواریدا دیاربیت:

ج - شرین کچ خالا ئازادییه؟

کەواتە د رستەیا (ج) یا سەریدا پرسیار دەربارە ی ئەوی بابەتی دەیتە کرن ئەوی د رستەیا(ا) دا هاتی، بەرسف ژ دی ب(بە)ی یان نەخیر) بیت.

هەر وەسا ئاخفتنکەر ل دەمی ئاخفتنی دشییت یان دشیانا ئەویدا هەیه، رستەیی ب چەندین مەبەست و ئارمانجان دەرپیریت. رستەیا پرسیاری ژ ئیکە ژ ئەوان رستان، کو ئاخفتنکەر بۆ هەندەک مەبەستان د ئاخفتنییا بکار دەهینیت، چۆدبیت فالاهییەکا زانیارییان د میشکی ئەویدا هەبیت، کو ب ریکا پرسیارکرنی ژ گوهداری، ئەوی فالاهیا د میشکی خۆدا تژی بکەت، یان چۆدبیت ئارەزوویا زانینا تشتەکی ل دەف هەبیت و دقیت بزانییت، کو ب ریکا پرسیارکرنی ب دەستخۆفە بینیت. ل فییری بۆ مە دیاربیت، کو گوهدار ژیدەری زانین و زانیاریانە. بەی گەلەک جارن مەبەستا

(کی، کی، چی، چ، کیشک-کیژ، چهوا(ن)،
کهنگی، کا، کانی، کیژی، چهند...هتد)
(ئهوره حمانی حاجی مارف، 1987: 257).

ئاخفتنکەر ب هاریکاریا ئهفان ئامرازان
دشیت پرسیارا جههکی، کهسهکی دهمهکی...هتد
ژگوهرداری بکهت و هەر چ زانیاریهکا ههبيت و
بقيتن ب دهستخوفه بهينيت.

واته رستهيا پرسیاری یا ب ئامراز((ئهوه
رستهيه که بههوی ئامرازی پرسهوه
دروستهکریت، که به وهستانیکی کهوت و
نزمبونهوه(falling) کوتای دیت، ئهمرازی به
دواوهيه: وهك، چی پیگوتی؟)) (عهبدولواحد
مشیر دزهیی، هیژ و کاریگهری...، 2013: 42).

2- ب ریكا ئاوازی:

ئاخفتنکەر داخواز ژ گوهداری دکهت، کو
ههلویستی خو بهرامبهر ههرا رستهیی روهن
بکهت، ئهوژی ب پهیقا(بهلی یان نهخیر) ئهف
جوژی رستهیی ب شیوهیهکی گشتی پیدفی ب
ئامرازی پرساری نینه، بهلکو پیدفی ب هیژی
یان ئاوازا رستهیی ههیه، داکو بشیت مهبهستی
دهرپریت بو گوهداری و گوهدار زی زانیارییان
ئاراستهیی ئاخفتنکهری بکهت. وهکو د ئهفی
نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئازاد هاته دهۆکی؟

د ئهفی رستهیییدا ئاخفتنکهری، ب ریكا ئاوازا
رستهیی مهبهستا خو دهربریه و پرسیار

1-پرسیار هاریکاره بو شکاندن و نههیلانا
بهربهستین ترسی و شهرمی.

2-پیشکیشکرنا پرسیاری رهنگههانا کهسایهتییا
مروقی دیاردکته.

3-پرسیار بابهتی ل سهر چهند خالین گرنگ
دابهشدکته و ئهو خال ب شیوهیی پرسیار
دهینه پیشکیشکرنا.

4-پرسیار بابهتی ئاخفتنی روهندکته و ب
شیوهکی هویر دیاردکته.

5-پرسیار رادبیت ب دیارکرن و خواندنا دیتنا
کهسی پرسیار بو دهیته پیشکیشکرنا، ئهوژی ل
دهمی بهرسف ل سهر دهیته دان(عبدالکریم فهد
الساری، 2012: 152-155).

- دروستبوونا رستهيا پرسیار د زمانی کوردیدا:

رستا پرسیاری د زمانی کوردیدا ب دوو
شیوهیان دروستدبیت، ئهوژی ئهفهنه:
(1-ب ریكا ئامرازی، 2-ب ریكا ئاوازهیی).

1- ب ریكا ئامرازی:

د زمانی کوردیدا چهندین جوړین ئامرازان
دهینه دیتن و دهینه بکارهینان د ئاخفتنیدا و
جوړهکی رستهيا پرسیاری دروستدکته، بهلی
ئهف ئامرازه د دیالیکتین زمانی کوردیدا وهکو
ئیک نینن یان هندهک گوهورینان ب خوڤه دگرن
د ئهفی فهکولینیدا. ئهم دی ب تنی بهحسی
ئهوان ئامرازان کهین ئهوپن د دیالیکتا زووروودا
بکاردهین ئهوژی ئهفین ل خوارینه:

گوتن دروستدکەن، واتە پەیوەندییە د نایبەرا جۆری پرسیاری و پەیوەندییە کۆمەلایەتی پەیوەندییەکا راستەوانیە، ئانکو نە پێچەوانەییە. هەژێ گوتنێیە بیژین، کو هەمی کەسین د نایب جفاکیدا نەشین هەمی جۆرین پرسیاران بکەن، بەلکو هەر جۆرەکی پرسیاری یی گریداپە ب هەندەک کەسین دیارکریقە د نایب جفاکیدا، واتە جۆرەکی پرسیاری ئاخذتکەر دشییت ژ گوهداری بکەت، بەلێ هەمان جۆری پرسیاری گوهدار نەشییت ژ ئاخذتکەری بکەت و بەرؤفاژی. ل فییری گەلەک جۆرین پرسیاران د نایب جفاکیدا دەینە دیتن. ژ گرنگترین جۆرین پرسیاران ئەوین پەیوەندییە کۆمەلایەتی رۆلی خۆ تیدا دبینن، ئەفین ل خوارینە:

1- پرسیارا خودان دەستەهلات:

د ئەفی جۆری پرسیاریدا، ب تنی کەسین خودان دەستەهلات دشیین ئەفی جۆری پرسیاری ژ کەسین بی دەستەهلات د نایب جفاکیدا بکەن، وهکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:

- تۆ بۆچی درەنگ چووێ سەر کاری خۆ؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیاری د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دی بینین، کو(باب)ی پرسیار ئاراستە(کوپ)ی خۆ کریه، دەربارە دی درەنگچوونا ئەوی بۆ سەر کاری، بەلێ بەرؤفاژی هەمان جۆری پرسیاری(کوپ) نەشییت بیژیتە(باب)ی خۆ ئەفەژی د جفاکی مە یی

ئاراستە ی گوهداری کریه، بۆ بەرسفدانا ئەفی پرسیاری گوهداری شیان هەنە، ب پەیشا(بەلێ) یان(نەخیر) بەرسف بدەت. واتە ئەف جۆری رستەیا پرسیاری ب ئاوازی یان ب هیژی دروستدبیت، (کوردستان موکریانی، 1986: 61). ئاوازا رستەیا پرسیاری ژ خوار ی بۆ سەرییە و دوماهیکی دەیتە خوار ی (عەبدولواحد مشیر دزەبی، 2014: 166). هەرودەسا ئاوازا د رستەیا پرسیاریدا دشیانداپە جە ی ئامرازی(ئەری) بگریت (ئافیستا کەمال مەحمود، 2009: 52). وهکو د ئەفی نموونە ل خواریدا دیاردبیت:

1- ئەری ئازاد چوو قوتابخانی؟

2- ئازاد چوو قوتابخانی؟

وهکو یا دیار د رستا ژمارە(1) دا، ئامرازی(ئەری) هاتییە بکارهینان. بەلێ د رستەیا ژمارە(2) دا، ئاوازی شیاییە جە ی ئامرازی پرس بگریت.

- پرسیار و پەیوەندییە کۆمەلایەتی(جفاکی):

بیگومان د ژیان و ئاخذتنا مە یا رۆژانەدا، مروؤف چەندین رستەیان دەر دبریت، ئیک ژ ئەوان رستەیان زی(پرسیار)ه، کو ئاخذتکەر ئاراستە ی گوهداری دکەت و بەرؤفاژی، بەلێ ئەف پرسیارە د نایب ئاخذتنا مە یا رۆژانەدا د هەمە جۆرن، چونکی پەیوەندییە کۆمەلایەتی ئەفان جۆرین پرسیاران د نایب جفاکیدا ل دویف پلە و پایین جفاکی و ئەو دەوروبەری تیدا دەیتە

کوردیدا، چونکی د جفاکی مە دا (باب)خودان - تە چەوا خواندنا خو هیلا؟

دەستەلاتە بەرامبەر(کۆر)ی خو. پەیوەندییا کۆمەلایەتی رۆلی خو د ئەفی جۆری پرسیاریدا دبینیت، ئەوژی ب تنی کەسین خودان دەستەلات دشین ئەفی جۆری پرسیارى ئاراستەى کەسین بى دەستەلات بەکن.

-تۆ بۆچی کارى خو ب دروستى ئەنجام نادەى؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا ل سەرى ديار د دوو دەوروبەریین ژیکجودا وەربرگین: د دەوروبەرى ئیکیدا ئەگەر(رێفەبەر)ی ئەف پرسیارە ئاراستەى(فەرمانبەر)ی خو کربیت و د دەوروبەرى دوویدا بەرۆفاژى ئەگەر(فەرمانبەر)ی ئەف پرسیارە ئاراستەى(رێفەبەر)ی خو کربیت، ل فیرى د ناف هەر جفاکەیدا پەیوەندییا کۆمەلایەتی رۆلی خو د هەلبژارتنا ئەوى دەوروبەریدا دبینیت، بۆ نمونە پەیوەندییا کۆمەلایەتی د ناف جفاکی مەیی کوردیدا دەوروبەرى ئیکى هەلبژیریت، چونکی ب تنی کەسین خودان دەستەلات دشین ئەفی جۆری پرسیارى ئاراستەى کەسین بى دەستەلات بەکن.

2- پرسیارا گازندەکرنى:

د ئەفی جۆرى پرسیاریدا ئاخفتنکەر د پیشکیشکرنا پرسیارا خودا گل و گازندان ل سەر کارى گوهدارى دکەت (عەبدولواحد مشیر دزەیی، هیز و کاریگەرى...، 2013: 45). وهکو:

3- پرسیارا خو مەزنکرنى(ژ خو نەگرتنى):

د ئەفی جورى پرسیاریدا، گەلەکجاران ئاخفتنکەر دى داخوازا کارەکی ژ گوهدارى کەت و گوهدار ئەوى کارى بەرامبەر کەسایەتیا خو کیم دبینیت و ژ خو ناگریت ئەوى کارى ئەنجام بەدت لەوا ئەو رادبیت پرسیارى ب شیوى حیبهتی بۆ ئاخفتنکەرى فەدگەرینیت، ژ بەر هندی ئەف جۆرى پرسیارى دروستدبیت، وهکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئەز ئەفی کارى بەکم؟! -

چەندە بەرسقا ئەفی پرسیاری ل دەف مامۆستای یا روھن و ئاشکەرایە، بەلی ژ بۆ پشتراستکرنی ژ تیگەهشتنا قوتابیە ل سەر ئەوی بابەتی، کا ئایە قوتابی تیگەهشتیە یان نە؟ بەلی هەمان جوړی پرسیاری، قوتابی نەشیت ئاراستە ی مامۆستای خۆ بکەت، ئەگەر قوتابی ئەف جوړی پرسیاری ژ مامۆستای خۆ کر، دی بیتە جوړەکی دیی پرسیاری، ئەوژی دی بیتە (جوړی پرسیار ژ نەزانینی). ل فیژی پەیوەندیی پرسیار کۆمەلایەتی رۆلی خۆ د دروستبوونا ئەفی جوړی پرسیاریدا دبینن، چونکی ب تنی کەسین ئاستی ئەوان بەرز دی شین ئەفی جوړی پرسیاری ژ کەسین ئاستی ئەوان نزمتر بکەن.

5- پرسیارکرن ژ نەزانینی:

د ئەفی جوړی پرسیاریدا، ئاخفتنکەر ژ نەزانین پرسیاری ئاراستە ی گوهداری دکەت، واتە هەندەک پیزانین د میشکی ئاخفتنکەریدا نینن یان د روھن و ئاشکەرا نینن و دقیت ئەوان پیزانینان ب دەستخوڤە بینیت دی رابیت ئەفی جوړی پرسیاری ژ گوهداری کەت. وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- کەنگی کۆمارا مەباباد هاتیە دامەزراندن؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا ل سەری دیار د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دی بینن، کو ئاخفتنکەری چ پیزانین ل دور بابەتی ئەفی پرسیاری نینن، واتە ژ نەزانین ئەف پرسیارە ژ

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیی د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دی بینن، کو ئاخفتنکەری داخوازا کارەکی ژ گوهداری کریە و گوهداری ئەف پرسیارە ئاراستە ی ئاخفتنکەر کریە، چونکی ئاست و پلەوپایین گوهداری د بەرز د ئەوی جفاکیدا و ئەو کاری ژئی هاتیە داخوازکرن، ژبەرکو ژ ئاستی ئەوی یی جفاکی کیمترە، ژبەر هندی ژ خۆ ناگریت ئەوی کاری ئەنجامبەدەت، ل فیژی پەیوەندیی جفاکی رۆلی خۆ بۆ دروستکرن ئەفی جوړی پرسیاری دبینن، چونکی هەر دەمی کارەک ژ کەسەکی هاتە داخوازکرن و ئەو کار بەرامبەر ئاستی ئەوی یی جفاکی یی کیم بیت، ئەف جوړی پرسیاری دروستبیت.

4- پرسیارکرن ژ زانینی:

د ئەفی جوړی پرسیاریدا ئاخفتنکەری پیزانین دەربارە ی بابەتی هەنە و پرسیار ل دەف یا روھن و ئاشکەرایە، بەلی بۆ هەندەک مەبەست و ئارمانجین دیارکری پرسیاری ئاراستە ی گوهداری دکەت (عەبدولواحد مشیر دزەیی، هیژ و کاریگەری...، 2013: 46). وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- پیناسەیا کاری تیپەر چییە؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیاری د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین دی بینن، کو (مامۆستای ئاراستە ی قوتابی) کریە، هەر

2. ئاستی ژناڤدا: ئیك ژ جوړو كردهیښ رستهیا پـرس ب خۆڤه دگریت (عەبولواحد مشیر دزهیی، رستهسازى و رۆنانكارى...، 2013: 97)، وهكو د ئهڤى نموونهیا ل خواریدا دیاردبیت:

- هیشتا ته جگاره نه هیلاینه؟

ئاستی سەرڤه: شیوی رستی رستهیهكا پرسه.

ئاستی ژ ناڤدا: گازندهیه سهبارته نه هیلانا جگاران.

ئهڤ چهنده دجیته د ناڤ چارچوڤی پراگماتیکیدا، چونكى ئهركی سهرهکیی رستهیا پرس زانیاری وهرگرته، بهلی ئهڤ جوړه ب گشتی ئهركی سهرهکیی رستهیا پرس لاددن، چونكى زانیاری ل دهڤ ئاخفتنكهری ههیه، بهلی بو چهندين مهبهست و كردهیښ ژیکجودا ئاراسته ی گوهداری دكته و ئه و مهبهست و كردهیښ ژیکجودا دئهڤان رستین پرسیاریدا دهردهڤن و دبنه ئهگه ر ئه و رستهیښ پرسیارى ب ئهوی ناڤی بهینه ناڤكرن: ب ئهڤی رهنگی ل خوارى:

1- پرسیارا گازندهكرنى:

ئهڤ جوړی پرسیارى لومهكرن و گله و گازندهكرنه ل سهر ئهوی تشتی هاتییه رویدان یان گوهداری ئهجمداى و پشتگوهاڤییتی، ل ڤیړی ئاخفتنكهری مافى گازندى یی هه ی ژ گوهداری بکته و گوهدار ژى ب ریکا ئهوی

گوهداری کریه، كو گوهداری پیزانین ل دور بابتهی ئهڤی پرسیارى هه نه، بهلی هه مان جوړی پرسیارى گوهدار نه شییت ژ ئاخفتنكهری بکته، چونكى په یوه ندىیا كۆمه لایه تی رۆلی خو د دروستبوونا ئهڤی جوړی پرسیاریدا دبینیت ئه وژی ب تنی كه سین پیزانین ل سهر بابته کی نه بن، دى شین ئهڤی جوړی پرسیارى ژ كه سین پیزانین سهر بابته تی هه بن بکهن.

- جوړین پرسیارى د چارچوڤی پراگماتیکیدا:

جوړین پرسیارى د چارچوڤی پراگماتیکیدا هیزه كاڤه شارتي و رهوانبیژى ههیه (عەبولواحد مشیر دزهیی، هیز و کاریگه رى... 2013: 43)، چونكى ئهڤ جوړین پرسیاران ب گشتی ل دهڤ ئاخفتنكهری د روهن و ئاشكهره نه، كهواته ئاخفتنكهر ژ نه زانین یان بو وهرگرته زانیاریان ئاراسته ی گوهداری ناکته، بهلكو بو چهندين مهبهست و ئارمانجین ژیکجودا دئهڤان پرسیاران ئاراسته ی گوهداری دكته و گوهدار ژى د ئهڤان جوړین پرسیاراندا ب ریکا ئهوی ده وروبه رى ئهوی د ناڤه را ئه واندا هه ی، ل مهبهستا ئاخفتنكهری دگه هیت.

كهواته ئهڤ جوړین رستهیښ پرسیارى ب گشتی دوو ئاستان ب خۆڤه دگرن:

1. ئاستی سەرڤه: هه می گافان شیوهی رستهیښ رستهیهكا پرسه.

د ئەفان هەر دوو پستەیین پرسیاریدا
ئاخفتنکەری پەنا برییه بەر شیوازی گەفکرنی
ب ریکا بکارهینانا پەهیئین (کوشتن) و
(قوتان)ی.

4- پرسیارا پەشیمانیی:

ئەف پرسیارە ب ئەوی مەبەستی دەیتە
گوتن، ل دەمی کەسەکی کارەك ئەنجامداییت یان
ئەنجام نەداییت و پەشیمان ببیت ل سەر ئەوی
کاری، وەکو:

- کا بۆچی من ئەو ئیشاندا؟

د ئەفی پستەییدا ئاخفتنکەری
پەشیمانی دەربارە ی ئەو کەسی ئیشاندا
دەربرییه

- نەخواندن چ مفا گەهاندە مە؟

د ئەفی پستەییدا ئاخفتنکەری هەلویستی
خۆ بەرامبەر نەخواندن دەربرییه و ب شیوهیی
پرسیار پەشیمانیا خۆ گەهاندییه.

5- پرسیارا داخوایی:

پرسیارا داخوایی ئەو پرسیارە ل دەمی
کەسەکی بقییت داخواییهکی ژ کەسی
بەرامبەری خۆ بکەت دی ئەفی داخوایی ب
شیوی پرسیار ئاراستە کەت، وەکو:

- نەچینە قوتابخانی؟

- ئەم گۆفارهکا زاروکان فەنەکەین؟

د ئەفان هەر دوو پستەیین پرسیاریدا
ئاخفتنکەری پرسیارا خۆ ب شیوهیی داخوایی

دەوروپەری د نایبەرا ئەواندا هە ی دی شیت ل
مەبەستا ئاخفتنکەری بگەهیت (محمد حسین
نقیب، 2015: 40)، وەکو:

- ئەز تە ل سەر کاری تە نابینم؟

- ژوورا تە یا کاری هەمی گافا یا فالایه؟

د ئەفان هەر دوو پستەیین پرسیاریین ل
سەریدا، ئاخفتنکەری گازندە ژ گوهداری کریه
ل دۆر بیخەمییا ئەوی ل سەر کاری ئەوی.

2- پرسیارین تاوانبارکرنی:

د دەوروپەری دیاریکریدا دەمی کەسەکی
تاوانەك ئەنجامداییت، ئاخفتنکەر د شیت ئەوی
کەسی تاوانبار بکەت ب ریکا ئاراستەکرن ئەفی
جۆری پرسیاری، دەربارە ئەو کاری ئەنجامدا،
وەکو:

- تە دەرسۆکا من دراند؟

د ئەفی پستەیا ل سەریدا گوهدار هاتییه
تاوانبارکرن ب دراندنا دەرسۆکا ئەوی، کوب
ریکا پستەیا پرسیاری ئەف کردیه ئەنجامدایه.

3- پرسیارا گەفکرنی (هەرەشه):

ئەف جۆرە د ئەوی دەوروپەری ئاخفتنیدا
دەیتە بکارهینان ل دەمی ئاخفتنکەری دقیت
تەرس و دوو دلییی بیخیتە دلی کەسیین
دەوروپەری خۆ بۆ ئەنجامدان و ئەنجامنەدانا
کارەکی د ئەوی دەوروپەریدا، وەکو:

- کی دقیت بەیتە کوشتن بلا ئەفی کاری بکەت؟

- تەدقیت بەییه قوتان؟

لەگەڵ واقع ناگونجی)) (عەبەولواحد مشیر دزەیی،
2009 : 15). وەکو:

- ئافەرین تۆ ھەرۆ ھۆسا زویکا دەیی؟
ل دەمی رێقەبەرەك ئەفی رستەیا پرسیارئ
ئاراستە ی فەرمانبەرەكی خو بکەت، ئەگەر ئەم
ھیزئ بیخینە سەر پەیفا (زویکا) دی بیتە
توانج و یاریپیکرن ب فەرمانبەری، چونکی ئەف
گوتنە ل گەل واقعی ناگونجیت و درەنگ یئ
ھاتی، ژبەرھندی واتا ئەفی پرسیارئ بەرۆفاژی
دبیت و دبیتە توانج ب ئەوی کەسی، چونکی
ئەو کەس بەردەوام درەنگ دەیتە دەوامی.

12- گومان دەربیرینی:

پرسیارا گومانئ ئەو پرسیارە ((کە پرسیار لە
شتیک دەکریت کە گومان لە ئەگەری پوودانی
دەکریت)) (عەبدولواحد مشیر دزەیی، ھیز و
کاریگەری...، 2013: 45)، وەکو:
تۆ دبیزئ ئەوی دزی کریت؟

- ئازاد دزیکەرە یان نە؟

د ئەفان ھەر دوو رستەیین پرسیاریدا،
پرسیار دەربارە ی دزیکرنا ئازادی کرییە، بەئ
گومان ھەییە ل سەر ئەفی کاری و سەد ژ سەدی
یئ پشتراست نینە.

13- پرسیارا زیدەبیزیی:

زیدەبیزئ بریتیئە ژ نواندنا تشتەکی ب
ش—یوہیەکی زید—دەتر ژ ئ—ھوا
ھە (Duny.T.T.H,2011:8) و ئەو کەسی

- تە دیت وەختئ ئەم چووینە گەشتا زانستییا
کۆلیژئ چەندا خو شبوو؟

د ئەفی رستەیا پرسیاریدا، ئاخذتنگەری
ھەولدايە بیرا ھەفالی خو ل دۆر گەشتا زانستییا
کۆلیژئ بەینیت، کو ئەو ھەر دوو پیکفە
چوو بوونی.

10- پرسیارا شانندن و سفکاتیئ:

ئەف جوړئ پرسیارئ ل ئەوی دەمی
دەیتە کەرن، دەمی ئاخذتنگەری بقیئت کەسی
بەرامبەرئ خو بشکینیت یان سفکاتیئ ب ئەوی
کاری بکەت ئەوی ل دەف گوھداری ھە یان
ئەنجامدای، وەکو:

- تۆ رابردوویئ خو دزانی؟

د ئەفی رستەیییدا ئاخذتنگەری سفکاتی ب
کەسی بەرامبەر کرییە ئەوژی ب ریکا
بەرچا فکرن و زفراندنا رابردوویئ ئەوی ب
پەنابرن بۆ بەر پرسیارئ.

- ئەفە کاری مروفاانە تۆ دکە ی؟

د ئەفی پرسیاریدا ئاخذتنگەری کاری
گوھداری شانندییە و سفکاتی ب کاری ئەوی
کرییە.

11- پرسیارا توانجئ:

((توانج بەشیکە لە ناپەزایی و گلەیی کە
بە شیوہی گالتە دەردەبردیت، لە توانجدا
ھەست و سۆز دەردەبردیت بە خرابی بەرامبەر
بەکەسیک یان شتیک ئەوہی دەری دەبردیت کە

- ئەفی جوړی پرساری بکار دەهینیت د
سالۆخ کرنیدا پەنای دبه ته بهر زیده بیژیی.
وهکو:
- ما من سەد هزار جار ان نه دگوتە ته
بخوینە؟
- د ئەفی پرساریدا ئاخذتنکەری پەنا برییه،
بەر شیوازی زیده بیژیی، چونکی پتر گوتییه ژ
ئەوا هە، چونکی چیدبیت ئەوی چەند جارین
دیارکری گوتبیت بخوینە.
- 14- پرسارا زانیاریدانئ:
- هەر کەسەکی کۆمەکا پیزانینان یان
زانیاریان هەیه، ل دەمی حەز بکەت ئەوان
زانیاریان ب شیوهی پرسار دەر بپریت، پەنای
دبه ته بهر ئەفی جوړی پرساری، وهکو:
- ئەری تو دزانی بلندترین کومت ل عیراقئ
کومتئ هلگورده؟
- د ئەفی رستهیا ل سەریدا ئاخذتنکەری
هەولدایه زانیاریی ب شیوهی پرسار
بگههینیتە گوهداری، ئەوژی ئەوه کو هلگورد
بلندترین کومتە ل عیراقئ.
- 15- پرسارا هاندانئ:
- ((هاندانی گوئگره به ئەنجامدانی کاریک، که
به قازانجی قسه کەر دهگه پرتەوه))
(عەبدولواحد مشیر دزهیی، هییز و
کاریگەری...، 2013: 14)، یان چیدبیت مفايئ
- ئەوی د بەرژەوهندییا لایهکی دیریدا بیت، ب
ئەفی رهنگی:
- ا- مفايئ ئەوی بو ئاخذتنکەری بیت:
- ما تو هەژی هندیی ژ من بستینی؟
- د فیریدا ئاخذتنکەری گوهدار هاندایه ب
ئەنجامدانا کارەکی، کو مفايئ ئەوی د
بەرژەوهندییا ئاخذتنکەریدايه.
- ب- مفايئ ئەوی بو لایه نهکی دی بیت:
- ما هوین نهشین خانیان بو هەزاران ئافاکەن؟
- د فیریدا ئاخذتنکەری گوهدار هاندایه هندی،
کو بو هەزاران خانیان ئافاکەن، کو مفايئ
ئەوی د بەرژەوهندییا هەزاراندايه.
- 16- پرسارا تی ئیخستنئ:
- ل دەورووبه رهکی دیارکریدا دەمی
ئاخذتنکەری بقیت کەسی بەرامبەری خو ل دۆر
ئەوی کارئ ئەنجامدای تی بیخیت، ئەفی جوړی
پرساری ئاراستە ی ئەوی دکەت، وهکو:
- ئەم دی ئەفی نازداری بو ته خوازین؟
- د فیریدا ئاخذتنکەری گوهدار تی
ئیخستییه، چونکی ب ناماده بوونا نازداری ب
شیوهی پرسار گوتی ئەم دی بو ته خوازین.
- 17- پرسارا شەرمزار کرنئ:
- جوداهییا پرساریا شەرمزار کرنئ ژ تی
ئیخستنئ ئەوه، کو د پرساریا شەرمزار کرنیدا
گەلەك جار ان شکاندن و ئیدانه و کیمکرن تیدا
هەیه، لی د پرساریا تی ئیخستنیدا مەرج نینه

هەر ب شیوهیی پرسیار رەتکرێه و گوتیی تو
بو خو بخوازه.

19- پرسیار راپورتی:

ئهف پرسیاره وه ل گوهداری دکهت، کو
دانپیدانی ب تشتهکی بکهت، کو ل دهف ئهوی
جیگیربویه (محمد حسین نقیب، 2015: 40)،
وهکو:

- ما ئەز دایکا ته نینم؟

د ئهفی رستهیا پرسیاریدا ئاخفتنکهری
وهسا بو گوهداری دیارکرێه، کو ئەز دایکا ته
مه و تو دزانی و دقیت تو ئهفی چهندی ب
بهراچا وهرگیری.

20- پرسیار پاكانه كرنی (تهبریئه كرنی):

د ئهفی پرسیاریدا ئاخفتنکهر خو ژ کارئ
نهرهوا بی گونه دکهت و وهسا نیشاندهت، کو
ئهو کار ژ ئهوی دویرن و ئهوی چ پهیهوهندی
پێه نینه. وهکو:

- ئەز فیلبازم یان ئەوین ئافی دکهنه دناف
گازیدا؟

د ئهفی رستهیا پرسیاریدا ئاخفتنکهری خو
تهبریئه کرێه و فیلبازی کرێه د ستوین
هندهکین دیدا ئهوی ئهون ئهوی ئافی دکهنه
دناف گازیدا.

21- پرسیار نرخاندنی:

د ئهفی جوړئ پرسیاریدا ئاخفتنکهر بهها و
نرخهکی ددهته تشتی بهرامبه، ئهفجا چ

ئهف چهنده ههبيت. وهکو د ئهفی پرسیار
شهرمزارکرنیدا دیاردبیت:

- ته دایک و بابین خو ژ مال دهرئخستبوون؟

د ئهفی پرسیاریدا ئاخفتنکهری فیایه
گوهداری شهرمزاربکهت و بشکینیت ل دور کارئ
ئهوی ئهجامدای، ئهوژی دهرئخستنا دایک و
بابین خویه ژ مال، لهوا ئهف پرسیاره ژئ کرێه.

18- پرسیار رەتکرنی:

پیدفیه ئهو تشتی پرسیار ل سهر دهیته کهر
ههبوون بو نهبيت، ئانکو ئهو تشتی تو
بانگهوازیی بو دکهی یی راست نهبيت (محمد
حسین نقیب، 2015: 40)، وهکو:

- ئەری سەری مه شاخ پێهه، یین ههوه پێه
نین؟

پرسیار رەتکرنی چیدبیت ب نه راسته خو
تشتی دهیته پیشکیشکرن بهیته رەتکرن، ئانکو
چیدبیت ههبوون بو تشتی ههبيت، بهلی
ئاخفتنکهر رازی نینه ل سهر ئهوی تشتی ئهو
نیشاندهت، وهکو:

- ئاخفتنکهر: ئەم کچهکا نهخواندهوار بو ته
بهینین؟

- گوهدار: بوچی ئەم بو ته نههینین؟

د ئهفی دیالوگا ل سهریدا ئاخفتنکهری ب
شیوهیی پرسیار داخواری ژ گوهداری کرێه، کو
بو کچهکا نهخواندهوار بخوازیت، لی گوهداری

تشت ئەوی ئاڤتنگەری دڤیت جیبەجیبیت،
وهکو د ئەفی پرسیارا ل خواریدا دیاردبیت:
- خودی چهوا دی کارئ ئەفی زۆرداری قەبوول
کەئ؟

د ئەفی رستهیا پرسیاریدا ئاڤتنگەری دوعا
ژ خودی کریهه، کو کارئ زۆرداری قەبوول
نەکەت.

24- پرسیارا نفرینکرنئ:

د ئەفی پرسیاریدا ئاڤتنگەر نفرینان ل
کەسەکی دکەت، چونکی ئەو هەست دکەت، کو
زۆلم و زۆرداری ژ لایئ ئەوی کەسیڤه لی هاتییه
کرن. وهکو:

- خودی ما تو پشتا ئەفی ناشکینی؟

دڤیریدا ئاڤتنگەری پەنا برییه بەر
نفرینکرنئ و داخواز ژ خودی کریهه پشتا ئەوی
کەسی بشکینی ئەوی ئەوی نفرین لیگری.

25- پرسیارا مولەت خواستنی:

د ئەفی رستهیا پرسیاریدا ئاڤتنگەر بو
ئەجامدانا کارەکی داخوازا مولەتی ژ کەسی
بەرامبەر دخوازیت، چونکی رەنگە دشیانا
ئەویدا نەبیت ئەو کاری بکەت، لەوا پەنا برییه
بەر مولەت خواستنی ب شیوهی پرسیار، وهکو:

- دشیاندا ههیه ئەز ئەفی قوتابی وەرئەگرم؟

د ئەفی رستهیا پرسیاریدا ل سەریدا
ئاڤتنگەری بو وەرئەگرتنا قوتابی مولەت ژ

نرخاندن ئەوی تشتی کیم بکەت یان زیدەبکەت،
وهکو:

ا. کیم نرخاندنا تشتی:

- ئەو فرۆشگهها بی دەرگهه یا تهیه؟

د ئەفی رستهیا ل سەریدا ئاڤتنگەری
نرخاندنا فرۆشگهها ئەوی کەسی کیمکریهه،
ئەوژی ب ریکا پرسیار دەربرینی.

ب- بلند نرخاندنا تشتی:

- ئەو خانیی ل بەر پەرین ئەسمانان یی
ههوهیه؟

د ئەفی رستهیا ل سەریدا ئاڤتنگەری
نرخاندنا خانیی ئەوان بلند و بەرزکریهه،
ئەوژی ب ریکا ئاراستهکرنا پرسیارئ.

22- پرسیارا پەسن و ستایشکرنئ:

ئەف جوړه پرسیاره هندهک جاران تیکهلی
پرسیارا زیدەبیژیی دبیت، لی جوداهی د نافهرا
ئەواندا ههیه، چونکی ههمی گافان زیدەبیژی
دناف پەسن و ستایشیدا نینه، وهکو د ئەفی
نمونهیا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئەف زهلامی لەش جوان چ یی ته یه؟

د ئەفی پرسیاریدا پەسن و ستایش ههیه، لی
زیدەبیژی تیدا نینه.

23- پرسیارا دوعاکرنئ:

د ئەفی جوړئ پرسیاریدا ئاڤتنگەر بو
گههشتنا نارمانجا خو پەنایئ دبهته بەر
دوعاکرنئ، کو ژ خودایی مەزن دخوازیت ئەو

زمانخان لاینز دبیزیت: هەمی گافا ئاخفتنکەری
فیاننا زانینا بەرسفی نینە ژ ئەوئ پرسیارا
ئاراستەگری، بەلکو مەبەستەک پئ هەپە، ئەوژ
ل دوپف ئەوی دەوروبەری دەمینیت، ئەوئ
ئاخفتن یان پرسیار تیدا دەپتە کرن (Lyons,J,
1997: 755).

کەواتە ژ روانگەها پراگماتیکفە، د شیاندایە
دەستنیشانکرن پێگەهئ پرسیارئ بەپتە کرن،
چونکی ل دەمئ پرسیار د دەوروبەرەکی
دیاریکریدا و د نافبەرا ئاخفتنکەرین زمانیدا
دەپتە بکارهینان، چیدبیت بۆ چەندین
مەبەست و ئارمانجین دیارگری بیت، وەکو (بۆ
گازنەدەکرنئ، بۆ شەرمرزارکرنئ، بۆ
ئاگەهدارکرنئ، بۆ بیرهینانئ، بۆ تورەکرنئ، بۆ
تئ ئیخستنئ...هتد.

چیدبیت هەندەک جارن پرسیارئ چ
بەرسفین دیاریگری نەبن، ئەوژ ئەگەر پرسیار
ئەفان هەر دوو مەرچین دیاریگری ب
دەستخوئفەبەینیت:

1- ل دەمئ کریارا بەرسفدانئ یا روھن و
ئاشکەرابیت، د ئەوی دەوروبەریدا ئەوئ تیدا
دەپتە بکارهینان.

2- ل دەمئ ئاخفتنکەری باوهری ب گریمانین
پیشەکیین پرسیارئ هەبیت (Strazny,Ph,
2005: 889).

کەسئ بەرامبەر خواستیپە، چونکی چیدبیت
دشیانا ئەویدا نەبیت کو قوتابی وەرگریت.

26- پرسیارا فەرمانکرنئ:

د ئەفئ جوژئ پرسیاریدا ئاخفتنکەر
فەرمانئ ل کەسئ بەرامبەر دکەت، کو کارەکی
ئەنجامبەدت. وەکو:

- ئەرئ دئ تە های ژ برایئ خو هەبیت مانە؟

د ئەفئ رستەیا ل سەریدا ئاخفتنکەری
فەرمان ل کەسئ دووئ کریپە، کو هاژ برایئ خو
هەبیت و ئەف چەندە ب شیوہیئ پرسیار
دەرپریپە.

- پرسیار و فەگەراندنا زانیارییان:

د دانوستاندنن مە یین رۆژانەدا، ئەم
چەندین پرسیاران ئاراستە دەوروبەرئ خو
دکەین. هەر وەسا بەررۆفاژی ب شیوہیەکی گشتی
ل دەمئ مە گوھ ل پرسیارئ دبیت، ئیکسەر
فەگەراندنا زانیارییان دەپتە سەر هزرا مە،
ئانکو ئەم هزر د هندیدا دکەین، کو ب تنئ
رستەیا پرسیارئ بۆ وەرگرتنا زانیارییانە ژ
گوهداری، چونکی بەهراپتر ئارمانجا
ئاخفتنکەری ئەوھ ل دەمئ پرسیارئ
پیشکیشدکەت، کو هەندەک زانیارییان ب
دەستخوئفەبەینیت. هەرچەندە ئەف چەندە
راستە، بەلئ ب تنئ پرسیار بۆ وەرگرتنا
زانیارییان نینە، بەلکو بۆ چەندین ئارمانج و
مەبەستین ژیکجودا دەپتە بکارهینان، هەر وەکو

رێکا ئەفی جوړی پرسپاری ئەوان زانیاریان ب دەستخۆفە بهینیت (Lyons, J, 1997: 755).
- ناخفتنکەر: کەنگی دهوک بوو یه پارێزگه؟
- گوهدار: ل 27/ 5/ 1969.

ئەگەر ئەم تەماشە ئەفی رستەیا ل سەری دیار بکەین، کو ناخفتنکەری بۆشاهییهکا زانیاریان هەیه یان حەزا زانینا بەرسفا ئەفی پرسپاری هەیه، ژبەر هندی ئاراستە ی گوهداری دکەت و گریمانا هندی دکەت، کو گوهدار دزانیت دهوک کەنگی بوو یه پارێزگه، ئانکو ل فییری فەگەراندنا زانیاریان ب رێکا گریمانە کرنییه، لەوا پرسپاری ل سەر ئەفی بنەمای ئاراستە ی گوهداری دکەت.

2- جهختکرن:

د فییریدا ناخفتنکەر زانیاریی دزانیت، لی بۆ پتر جهختکرن و دوپاتکرنییه، بەروفاژی گریمانە کرنییه، چونکی د پرسپاریا گریمانە کرنیدا ناخفتنکەر زانیاریی نزانیت و دقیت بزانییت (HaverKate, H, 1997: 222).

فەگەراندنا زانیاریان ب رێکا جهختکرنی گەلەک ئارمانج و مەبەست ل پشت هەنە، ئانکو دفییریدا ناخفتنکەر رەنگه بۆ شەرمزارکرنی یان بۆ گلە و گازندی یان بۆ ناگەهدارکرنی...هتد، پرسپاری ژ گوهداری بکەت. دفییریدا بۆ ناخفتنکەری بەرسفا گوهداری یا گرنگ نینە،

بۆ نمونە ل دەمی ناخفتنکەر (شوفیر) د ترومبیلیدا ل گەل گەشتیاران یی روینستی بیت و ئەفی پرسپاری ئاراستە ی ئەوان بکەت: (ئەری هوین د بەرەفەن؟) بی بەرسفدانا گەشتیاران شوفیر دی بەردەوامیی دەتە گەشتی، ئەف چەندە ژێ ئامازە ب هندی ددەت، کو شوفیری نەقیت بەرسفی بزانییت یان بەرسفا ئەوی بەیتەدان، هەرودسا نەبوونا بەرسفدانی ژ لایی گەشتیارانفە ئامازەیی ب هندی ددەت، کو ناخفتنا شوفیری وەکو لیگەرەک نینە ل دۆر بەرسفدانا ئەوی پرسپاریا ئاراستە کری، بەلکو شوفیر ئەفی پرسپاری ب مەبەستا ناگەهدارکرنی ئاراستە ی گەشتیاران دکەت، کو دی ب ری کەقیت (Strazny, Ph, 2005: 889).

فەگەراندنا زانیاریان ب رێکا پرسپاری ب دوو رەنگان ب دەستفە دەیت، ئەوژی ئەفەنە:

1- گریمانە کرنا وەرگرتنا زانیاریان:

د ئەفی جوړی پرسپاریدا، ناخفتنکەر گریمانا هندی دکەت، کو گوهداری زانیاری ل دۆر ئەوی بابەتی پرسپاری ل سەر دەیتەکرن هەنە، کەواتە د ئەفی جوړی پرسپاریدا ل دەمی ناخفتنکەر پرسپاری ئاراستە ی گوهداری دکەت، ب تنی بۆ زانین و وەرگرتنا زانیاریانە، چونکی چیدبیت بۆشاهییهکا زانیاریان د میشکی ناخفتنکەریدا هەبیت یان حەزا زانینا تشتی هەبیت، کو ب

و مژیبی و بوشایی، کو پرسیارکرن ئەوان زانیارییان دزفرینتەفە ئەوین هاتینە راستفەکرن و لادان و گشتاندن(عەبدولواحد مشیر دزەیی، پرۆگرامکردنی زمانەوانی...، 2013: 120).

هەر وەکو بۆ مە دیاربووی، کو زمانی مینا ب ریکا پرسیاران دەیتە ئاراستەکرن، کو دشیانا ئەفی زمانیدا هەیه داکۆکیی ل سەر روهنکرنا واتایا مەبەستدار و کەم و کوریین ئاخفتنی بکەت ژ بۆ دەستفەهینانا باوەرییهکا دروست، چونکی وردبینیا زمانی ل دەمی بکارهینانی دبیتە ئەگەری ب دەستفەهینانا زانیارییان ل دویف ئەو پرسیارین هاتینە ئاراستەکرن ژبۆ گەهشتن ب بەرسفەکا راست و چافەرپیکری(ابراهیم الفقی، 2009: 114).

زمانی مینا دەیتە پیناسەکرن، زمانەکی بەرزنی دان و ستاندنییه و ب ریکا پرسیارکرنی کار ل سەر پرکرن کەم و کوریین ئاخفتنی و فەگەراندنا ئەوان زانیارییان دکەت ئەوین هاتینە لادان و گشتاندن و شیواندن(ئەرشەد شوکری ئیسلام، 2014: 53).

هەژی گوتنییه بیژین ئەو زانیاریین دەینە لادان یان گشتاندن یان شیواندن، ئاخفتنکەری مەبەستەک پی هەیه، ئەوژی پیخەمەت هندییه، داکو ب ئەوی تشتی مەبەست پی هەی رازی بکەت، ئەف کارە ژی د بەرژەوهندییا

چونکی ئەو پیشووەخت زانیارییان دزانیت بەلکو ب تنی بۆ جەخت و تەئکیدکرنییە و ئاخفتنکەری مەرەمەکا تایبەت ب ئەفی جەختکرنی هەیه. وەکو:

- بۆچی هەوە ریککەفتن ل گەل تورکیا ئیمزاکر؟

د ئەفی پرسیاریدا ئاخفتنکەری ب مەرەما گازندەیی پەنا بۆ جەختکرنی برییه، چونکی ئاخفتنکەر پیشووەخت دزانیت کو ئەوان ریککەفتن ل گەل تورکیا کرییه.

- زمانی مینا و پرسیار (Language of meta):

زمانی مینا Language of meta ب واتایا ل هنداڤ یان ل دویف تشتەکی یان بەرزترین نمونەیا وردبینیا زمانی دگەهینیت (رپچارد باندر و جون جرندر). ب باشترین دانەرین ئەفی بیافی دەینە هژمارتن(ابراهیم الفقی، 2014: 114).

زمانی مینا زمانەکی هویربینییه و گەلەک گرنگیا خو هەیه، چونکی هاریکارییا مروقی دکەت ژ بۆ پرکرن کەم و کوریین ئاخفتنی و هویربینیا ئەوان زانیاریین دەینە ئاراستەکرن دکەت، کو رازیکرنی ب دەستفە دەینن و ب ئارمانجا گەهشتنا واتایەکا راست، هەر وەسا ب ریکا زمانی مینا دشیانداپە خو ژ هەست و نەستان دویر بیخین و بگەهینە تیگەهشتنەکا لۆجیکی و هۆشەکی، کو ئەف چەندە ب ریکا پرسیارکرنی دەیتە ئەنجامدان بۆ نەهیلانا تەم

ب- ئاخفتنکەر: ئەز ھەمی سالان یی دەرچوویم.
گوھدار دشیٹ راستییا ئاخفتنا ئاخفتنکەری
بزانیت، ب رپکا ئاراستەکرنا ئەفان پرسیارین ل
خوارئ دیارکری:

ت- گوھدار:

- تۆ ژ دایکبووی سالا چەندیی؟

- نوکە تۆ ل پۆلا چەندیی؟

- کیژ سالی تۆ چویە قوتابخانی؟

... ھتد.

ھەر وەکو بەری نوکە مە دیارکری ب رپکا
بکارھینانا پرسیاران زانیاریین ھاتینە گشتاندن
و کرتاندن و راستفەکرن دشیاندایە بەینە
فەگەراندن، کو ل خوارئ دی ھەول دەین، ئەف
چەندا مە گوتی پتر دیاربکەین:

1- گشتاندنا زانیارییان:

گشتاندنا زانیارییان ئەو ھەمی ئاخفتنکەر
ھندەک زانیارییان و ھربگریت و مەزن بکەت و ل
سەر بابەتی یان ھزری ھەمی گشتگیر
بکەت (شریف عرفە، 1988: 4). بۆ نمونە:

- ھەمی کورد دلسۆزن.

ل فیئری ئاخفتنکەری پەنا بریە بەر
گشتاندنا زانیارییان، ئەوژی چیدبیت ژ ئەگەری
ئەنجامدانا کارەکی بیت ل گەل کوردان و
کوردان دلسۆزییا خو بۆ دیارکربیت و ھزرا
گشتگیریی ل دەف پەیدادبیت و دبیزیت (ھەمی
کورد دلسۆزن)، بەلی گوھدار دشیٹ گشتاندنی

ئاخفتنکەریدایە، ئەوژی چیدبیت ژبەر ھۆکاری
ترسی بیت یان شەرمی بیت... ھتد ئەف چەندە
دجیتە د ناف سنووری پراگماتیکیدا، چونکی
ئاخفتنکەر ب مەبەست ئەفی چەندی دکەت
(شیرزاد سەبری ھەل، 2014: 85)، بەلی ل

دەمی ئاخفتنکەر ب ئەفی کاری رادبیت جوړە
تەم و مژی و بۆشاهیەکی ل دەف گوھداری
دروستدکەت و گوھدار ژی بۆ دوپاتکرن و
جەختکرنا ئاخفتنا ئاخفتنکەری رادبیت ب

ئاراستەکرنا ھندەک پرسیاران ژ بۆ فەگەراندنا
ئەوان زانیاریین ژ لایئ ئاخفتنکەریفە ھاتینە
لادان و گشتاندن و شیواندن، ژبەر ئەفی چەندی
ئەم دشیین بیژین پەیوھندیەک ل فیئری د
نافبەرا زمانئ میتا و پرسیاریدا دروستدبیت
ئەوژی پەیوھندیەکا راستەوانیە نە

پیچەوانیە، چونکی زمانئ میتا ب خو پرسیارە
و ب رپکا پرسیاران دروستدبیت و ھەر ب رپکا
پرسیاران، فەکۆلینی ل ئەوان زانیارییان ئەوین
ھاتینە لادان و گشتاندن و شیواندن بۆ نەھیلانا
ھەر تەم و مژی و بۆشاهی و گومانەکی دکەت.

بۆ نمونە، ل دەمی ئاخفتنکەر رستەیەکی
ئاراستە ی گوھداری دکەت، بەلی ل دەمی
ئاخفتنکەری گومان ل سەر رستەیا ئاراستەکری
ھەبیت، دی شیت ب رپکا ئاراستەکرنا کۆمەکا
پرسیاران بگەھیتە راستیی، وەکو د ئەفی
دیالوگا ل خواریدا دیاردبیت:

راستفەدکەت، ئەفەزێ ب چەند شیوەیەکان دروستدبیت، وەکو جوانکرا بابەتی و زێدە تەرکیزی ل سەر بکەت یان ب کیمیفە تەماشە بکەت یان بچوێک و مەزنبکەت یان دەمی زێدەبێژیی تێدا بکاربەینیت (جوزیف اۆکانور، 2007: 173). وەکو د ئەفی نموونەیا ل خواریدا دیاردبیت:

- دەوک بویکا کوردستانییە.

د ئەفی رستەیییدا ئاڤتەنکەری زێدەبێژی د ئاڤتەن خۆدا بکارهینایە و دیارکریە دەوک ژ هەمی باژیرین دیین کوردستانێ جوانتر و خۆشترە، ئەفە د دەمەکیدایە، کو رەنگە ئاڤتەنکەری باژیرین دیین کوردستانێ

نەدیتبەن ژبەر هندی زێدەبێژی د ئاڤتەن خۆدا بکارهینایە، بەلێ گوهدار دشییت ئەفی زێدەبێژیی یان راستیا ئەفی زێدەبێژیی دیاربکەت ل دەمی هندیە پرسیاران بۆ دوپاتکرنا ئاڤتەن ئاڤتەنکەری ئاراستەبکەت، وەکو:

- تە چ بەلگە هەنە؟

- ئەری تە باژیرین دیین کوردستانێ دیتینە؟

- بۆچی وە دبێژی؟

...هتد.

نەهیلیت و راستیا گوتنا ئاڤتەنکەری بزانییت ب ریکا ئاراستەکرنا هندیە پرسیاران، وەکو:

- تە چ بەلگە هەنە؟

- بۆچی تۆ ئەفی چەندی دبێژی؟

- ئەری هەمی کورد دلسۆزن؟

- کەسی خیانت نەکرییە؟

... هتد.

2- ژیرنا زانیاریان:

ژیرنا (کرتاندا) زانیاریان ئەو ل دەمی زانیاری ب تەمامی ژ لای ئاڤتەنکەریفە نەهینە گوتن (شیرزاد سەبری عەلی، 2014: 87). وەکو د ئەفی نموونەیا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئازاد باشترین قوتابیە.

د ئەفی رستەیییدا کرتاندا زانیاریان هەیه، چونکی د فییریدا نەهاتیە دیار کرن ئازاد ژ کێ باشترە و بۆچی باشترە...هتد، بەلێ گوهدار دشییت کرتاندا زانیاریان نەهیلیت ب ریکا ئاراستەکرنا هندیە پرسیاران، وەکو:

- ژ کێ باشترە؟

- بۆچی باشترە؟

- چ تاییبەتەندی ل دەف هەیه؟

... هتد.

3- راستفەکرنا زانیاریان:

مەبەست ژ راستفەکرنا زانیاریان ئەو، کا چەوا ئاڤتەنکەر زانیاریان دگوهوریت یان

پشکا دووی؛ تاکتیک و بکارهینانین

پرسیاری

- دارشتنا رستهیا پرسیری:

1. هەلبژارتنا پەیفان بۆ رستهیا پرسیری:

بۆ دانانا هەر رستهیهکا پرسیری ئاخذتتکەر د فەرھەنگا میشکی خۆدا پەیفان هەلبژیریت بۆ ئەوی دەربرینا کو ئەوی دقیت بگههینیتە گوھی گوهداری، بەلی پیدفییە ئەف پەیفە ب شیوہیەکی ورد و هویر بهینه هەلبژارتن و ئەگەر پیدفی بوو پەیف و زاراقین بیانی ژێ تیدا بهینه بکارهینان(سامی محسن خاتانە و احمد عبدالطیف ابواسعد، 2010: 218). داکو گوهدار ژێ ل دویف ئەوان پەیفین

پرسیاری، ژبەر هندی د هەلبژارتنا ئەواندا مەرج نینە ل دویف ریزمانا زمانی ب خۆ د ناف رستهییدا بهینه دانان، بەلکو ل دویف مەبەستا ئاخذتتکەری و جەختکرنا ئەوی ل سەر کەرەستین رستهی دەینه دانان، داکو گوهدار ژێ ل دویف ئاواز و هاتن و ریزکرنا ئەفان ئامرازان د رستهیا پرسیرییدا وەکو مەبەستا ئاخذتتکەری دقیت بەرسقی ل سەربەدەت، وەکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:

- کەنگی تە ئەف پەرتووکه خواند؟

- تە ئەف پەرتووکه کەنگی خواند؟!؟

ئەگەر ئەم ئەفان هەر دوو رستهیان د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین دی بینین، کو واتا ئەفان هەردوو رستهیان یا ژیکجودایە، چونکی جەھ هاتنا ئامرازین پرس د ئەفان هەر دوو رستهیاندا یا ژیکجودایە، وەکو یا دیار، کو د رستهیا ئیکیدا ئامرازێ پرس ل دەسپیکا رستهی هاتیە و مەبەستا ئاخذتتکەری ژ ئەفی، رستهیا پرسیری دیاردکەت و جەختی ل سەر ئامرازێ پرس دکەت و ئامازەیی ددەتە دەمی خواندنا پەرتووکی، بەلی د رستهیا دوویدا ئامرازێ پرس ل نیفا رستهی هاتیە و ئاخذتتکەری جەخت ل سەر دەمی خواندنا پەرتووکی نەگریە، بەلکو جەختکرنا ل سەر لەزاتییا خواندنا پەرتووکی ژلایێ گوهداریفە،

هەلبژارتی و دەربرینان، کو ب شیوہی پرسیری ئارپستە ئەوی هاتینە کرن، وەکو پیدفی بەرسقی ل سەر بەدەت. هەروەسا دانانا ئامرازین پرس چ ل(دەسپیکێ)، نیفەکی یان دوماهیکی) د رستهیا پرسیرییدا گرنگیا خۆ یا تاییەت هەیه، چونکی جەھ هاتنا ئەفان ئامرازان د رستهیا پرسیرییدا دبیتە ئەگەری گوهورینا واتایا رستهیا پرسیری، هەروەسا چونکی ئەف ئامرازە هیژەکا تاییەت ددەنە رستهیا

دزهیی، 2012: 47). لیل فیرئ ئاریشه نابیت
ئه‌گهر ئه‌و واتایا د رسته‌یا پرسیاردا هه‌ی یا
راسته‌و خو‌نه‌بیت، چونکی گه‌له‌ک جاران
ئاخفتنکهر پرسیارئ ب مه‌به‌ست ئاراسته‌ی
گوهداری دکه‌ت، ئه‌فجا چ ب مه‌به‌ستا شکاندنئ
بیت یان ره‌خنه‌بیت... هتد. وه‌کو:

- کارئ هه‌وه ئه‌فه ؟

- هه‌وه دقیا ئه‌فه ب سه‌رئ مه‌ بهیت؟

- **هیز د رسته‌یا پرسیارئدا:**

هیز- Power ب چند ره‌نگان هاتییه
پیناسه‌کرن، وه‌کو ل خواری دیاردبیت:

1- د (فه‌ره‌نگا کامریچ) دا ب ئه‌فی شیوه‌یی
پیناسه‌یا هیزئ هاتییه‌کرن: هیز بریتییه ژ
شیانا زالبوونی و کونترۆلکرنئ ل سه‌ر رویدان و
که‌سان(عه‌بدولواحد موشیر و شیرزاد سه‌بری
عه‌ل، 2013: 77).

2- (لوسیر) پیناسه‌یا هیزئ دکه‌ت و دبیزیت:
شیان و کاریگه‌رییا که‌سه‌کیه ل سه‌ر که‌سه‌کی
دیتر بۆ ئه‌نجامدانا کاره‌کی، کو نه‌فیايه ئه‌وی
کاری ئه‌نجامده‌ت (Lussier,R,2005:323).

3- (گریس و میلس) دهرباره‌ی پیناسه‌یا هیزئ
دبیزن: هیز ده‌لیقا کومه‌کا که‌سانه، داکو شیانیین
خۆ د کاره‌کی کومدا جیبه‌جیبکه‌ت خۆ ئه‌گهر
دژی ره‌تکرنا که‌سین دی بیت ئه‌وین به‌شداریئ
د کاریدا دکهن (Gerth & Mills,1946:180).

ژبه‌ر هندئ گوهدار ژی ل دویف مه‌به‌ستا
ئاخفتنکهری و جهی هاتنا ئامرازان و ئاوازا
رسته‌یی به‌رسقین جودا دی ئاراسته‌ که‌ت.

2. هه‌لبزارنا ده‌می بۆ پرسیارئ:

ل ده‌می ئاخفتنکهر هزر ل هندئ دکه‌ت، کو
پرسیاره‌کی ژ گوهداری ل سه‌ر هه‌ر رویدانه‌کی
بکه‌ت، باشتره ل سه‌ر ئه‌وی، ئه‌وی چه‌ندئ
بزانیت، کو ئه‌و(ده‌می) ئاخفتنکهر پرسیارئ ژ
گوهداری دکه‌ت پیدفیه‌یه(ده‌می) رویدانئ ب خۆ
بیت، چونکی گوهدار یئ هاریکاره پتر زانیاریان
بده‌ت ل سه‌ر رویدانا هاتییه
ئه‌نجامدان(عه‌بدولواحد مشیر دزهیی، 2012: 47).

3. هه‌لبزارنا جوړئ پرسیارئ:

ل ده‌می ئاخفتنکهر پرسیارئ ژ گوهداری
دکه‌ت، پیدفیه‌یه جوړه‌کی پرسیارئ هه‌لبزیریت و
ئه‌ف جوړئ پرسیارئ یئ پیدفی بیت و دویر
نه‌بیت ژ بابته‌ی و ده‌می خۆ یئ گونجايدا بیت
و ل گه‌ل که‌سئ به‌رامبه‌ر و هه‌لوپستی ئه‌وی
بگونجیت، هه‌روه‌سا ئه‌ف جوړئ پرسیارئ ئه‌وی ژ
گوهداری ده‌یته‌کرن، پیدفیه‌یه دریز و ئالۆز
نه‌بیت، به‌لکو پیدفیه‌یه کورت و روه‌ن و
ئاشکه‌رابیت، داکو گوهدار ب دروستی بشییت
به‌رسقئ ل دویف جوړئ پرسیارئ بده‌ت، ئه‌وا بۆ
ده‌یته‌ ئاراسته‌کرن و ئاخفتنکهر ژی د هه‌مان
ده‌مدا ئه‌وان زانیارییان ب ده‌ستخوفه‌ به‌ینیت
ئه‌وین ئه‌وی دقین(عه‌بدولواحد مشیر

ئیک رسته د هەر زمانه کیدا ئیک جوړی هیزی ب خوقه بگریت، چونکی د هەر دەوروبه رەکی جفاکیدا ژ ئەنجامی کەلتوور و دابونە ریتان... هتد ژیک دەینە جو دا کرن و وەکو ئیک نینن. وەکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:

- تۆ بۆچی زویکا ناھییە مال؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیی د دەوروبه رەکی جفاکی کوردیدا وەرگرین، هیزا ئەوی دی یا جو دا بیت ژ دەوروبه رەکی دیی جفاکی. ئەگەر ئەم ئەفی رستەیی د دەوروبه رەکی جفاکی کوردیدا وەرگرین، دی بینین ئەف رستەیه (باب) یان (دایک) ئ ئاراستە (کور) ئ خۆ کریه، کو هیز د ئەفی رستەیا پرساییدا یا دیاره، چونکی (باب) یان (دایک) خودان دەستەلاتە بەرامبەر (کور) ئ خۆ، بەلێ هەمان رستەیا پرسایری د دەوروبه رەکی (ئینگلیزی) دا وەرگرین چیدبیت هەمان هیزی ب خوقه نەگریت، چونکی چیدبیت (باب) یان (دایک) ئ هەمان دەستەلات نەبیت بەرامبەر (کور) ئ خۆ، واتە هیزا هەر رستەیه کی ژ جفاکه کی بۆ جفاکه کی دی دەیتە گوھورین.

- مامۆستا تۆ بۆچی درەنگ دەیی؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسایری د دەوروبه رەکی دیارکیدا وەرگرین، کو فەرمانبەری پرسایری ژ ریفەبەری خۆ کریه، سەبارەت درەنگ هاتنا ئەوی، ئەف جوړی

4- (هوفمان) دببیت: هیزا ئەرینی شیانە ل سەر ئەنجامدانا تشتی ب ریکا فەدیتنا هیزا مروفی و شیانا تایبەت بۆ ئەنجامدانا فەرمانه کی (Hoffman, J & Graham, G, 2009:5).

واتە ئاشکەرایە بابەتی زمانی خالا ئیکییە د ئەفی بابەتیدا، چونکی ب ریکا زمانی، هیزی شیانا کونترۆل کرنی و زالبوونی هەیه، ئانکو بابەتی زمانی بابەتەکی گرنگە د ژيانا مروفایەتییدا، چونکی ئەم بۆ هەر لایەنەکی ژيانی بچین، دی بینین زمان بوویە پشکەکا گرنگ ژ ئەوی لایی ژيانی و ژئ ناھیتە جو دا کرن، ژبەر ئەفی چەندی گەلەک زانا و فەکو لەران دیارکریه، کو زمان دیاردەیه کا کۆمەلایەتییه. ل فیری بۆ مە دیاردبیت، کو ب ریکا زمانی مروف دشتی د ناف کۆمەلگە هیدا بژیت و ئەرکی کۆمەلایەتی جیبەجیبکەت، هەر وەسا زمان ناسنامەیا هەر جفاکه کییه و پلەوپایەیا ناخفتنکەری جفاکی دیاردکەت، هەر وەسا هەر رستەیه کا زمانی چ (پراگە هاندن، فەرمانی، پرسایری... هتد) بیت، هیزەکا تایبەت ب خوقه دگریت و ژ ئەنجامی دەوروبه رەکی ئەوی جفاکی هیز و بیھیزیا رستەیی دیاردبیت و هیز و بیھیزیا هەر رستەیه کی د گوھورینیدا یە ژ ئەنجامی ئەوی دەوروبه رەکی جفاکییی رستە تیدا دەیتە گوتن و پەیدادبیت. واتە مەرج نینە

چونکی چ هیژد ئاخفتنا ئەواندا دیار نابیت، بەلێ بەرۆفاژی ئەگەر(فەرمانبەر)ەک ل گەل(رێفەبەر)ی خۆ باخفیت یان دانوستاندنی بکەت، واتە خودان ئێک ئاستی جفاکی نەبن ئەو ب شیوازی فەرمی دەیتە نافکرن، چونکی هیژد ئاخفتنا ئەواندا بەرچاقدبیت.

د ئەفان هەر دوو شیوازاندا دوو پەپوهندی دەیتە دیتن، ئەوژی(پەپوهندیا ئاسویی و پەپوهندیا ستوونی)نە (عەبدولواحد مشیر دزەبی، 2009: 18).

1- پەپوهندیا ئاسویی: ئەف پەپوهندیە د نافبەرا تاکە کەسین جفاکیا دروستدبیت، بەلێ پیدفیه خودان ئێک ئاستی جفاکی بن و د ئەفی پەپوهندییدا چ هیژ دیارنابن، چونکی هەردوو سەر ب ئێک ئاستی جفاکینە وەکو، پەپوهندیا جفاکی د نافبەرا دوو هەفالان، یان دوو فەرمانبەران، یان دوو ماموستایاندا... هتد

ب- پەپوهندیا ستوونی: ئەف پەپوهندیە د نافبەرا تاکە کەسین جفاکیا دروستدبیت، بەلێ بەرۆفاژی پەپوهندیا ئاسوییە ل فییری پیدفی نینە، کو خودان ئێک ئاستی جفاکی بن و د ئەفی پەپوهندییدا هیژ رولەکی سەرەکی دبینیت، چونکی خودان ئێک ئاستین جفاکی نین وەکو، پەپوهندیا جفاکیا د نافبەرا رێفەبەری و فەرمانبەریا یان د نافبەرا

رستەیی د دەوروبەری جفاکی کوردیدا رستەکا پرسیاری یا بیھێژە، چونکی فەرمانبەری دەستەلاتەکا کیمتر ژ یا رێفەبەری خۆ هەپە، بەلێ چیدبیت هەمان رستە د جفاکەکی دیدا، رستەپەکا پرسیاریا بەیژبیت.

پیدفیه ئامازەیی ب ئەوی چەندی بدەین، کو د ژیا نا مە یا رۆژانەدا مروف ب گشتی، ب دوو شیوازان دئاخفیت: ئەوژی شیوازی ئاسایی و شیوازی فەرمی(رەسمی)یە (عەبدولواحد مشیر دزەبی، 2009: 8).

د شیوازی ئاسییدا ئاخفتن د نافبەرا کەس و کار و هەفال و برادەراند... هتد، دەیتە بکارهینان، هیژ د ئەفی شیوازیدا گەلەک کیم دەیتە بکارهینان، ب تنی د ھندەک حالەتاندا نەبیت ئەوژی(تۆرەبوون، گل و گازندە... هتد، بەلێ د شیوازی فەرمیدا ئخفتن((لە نیوان ئەو کەسانە بەکار دەهینریت کە ناسیاویبەکی زۆریان لەگەل یەکتەر دا نەبیت)) (عەبدولواحد مشیر دزەبی، 2009: 8). جیاوازی ئەفی شیوازی ئاخفتنی ل گەل شیوازی ئاسایی ئەوە، کو هیژد شیوازی فەرمیدا دەیتە بکارهینان، کو بەرۆفاژی د شیوازی ئاسییدا نەیتە بکارهینان یان کیم دەیتە بکارهینان. بۆ نمونە شیوازی ئاخفتنی د نافبەرا دوو(فەرمانبەران، هەفالان، ماموستایان، رێفەبەران... هتد)دا، واتە خودان ئێک ئاستی جفاکی بن، ب شیوازی ئاسایی دەیتە نافکرن،

-ھێز (power) و کاریگەریا رستەیا پرسیاڕی:

دئاخفتن و ژيانا مه يا رۆژانەدا، ئەم چەندین رستەیان دەردبەڕین، کو هەر رستەیهکا دەیتە دەربەڕین، ھێزەکا تاییەت ب خوقە دگریت، ئەفجا هەر چ جوړی رستەیی بیت(راگەهانەدن، فەرمان، سەرسورمان، پرسیار)، واتە((ھیزی رستە ئەو ھێزە سەرەگیەیه کە رستە وەریدەگریت و بە پیی جوړی رستەکان دەگۆریت...)) (عەبدولواحد مشیر دزەیی، رولی نیشانە... ، 2013: 656).

بەلێ ل فیری ب تنی ئەم دی نامازە ب(ھیزا رستەیا پرسیاڕی) دەین، ئەوژی وەکو ئالافەکی فیرکرنییە و بو سەردەمی گەلەک کەفن دزفريت، د راستیدا پرسیار د سەردەمی کەفن و نویدا هاندەرەکی سەرەکی بوویە ژبو فەدیتن و زانینەکا نوی، د ئەفی بواریدا زانا(ئەنشتاین) دبیزیت: ئەگەر من دەمژمیرەک هەبیت بو چارەسەرکنا ئاریشەکی و ئەز یی پیگیریم ب چارەسەرکنا ئەوی ئاریشی، ئەز دی رابم ب دەستنیشانکنا پرسیارەکا گونجای و بەیز ئەوا کو پیدافیە بەیتە کرن، چونکی ئەگەر پرسیار یاگونجای و بەیز بیت ئەز دی شیم، ئاریشی ب کیمر ژ پینج خولەکان چارەسەرکەم (http://www.personal.psu...).

ھەر وەسا ھەمان زانا دبیزیت: تشتی گرنگ ئەو تۆ ل سەر پیشکیشکنا پرسیاران

مامۆستای و قوتابیدا...ھتد. وەکو د ئەفان نمونین ل خواریدا دیاردبیت:

- تۆ بۆچی رۆژانە وانین خۆ ناخوینی؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیاڕی د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، ئەگەر ئەف پرسیارە قوتابیەکی ئاراستە ی هەفالی خۆ کریت، دی بیتە پەیوەندییا ئاسویی، چونکی هەر دوو سەر ب ئیک ئاستی جفاکینە و ھیز د ئەفی رستەیا پرسیاڕیدا نینە، بەلێ ئەگەر ھەمان پرسیار مامۆستا ژ قوتابیەکی خۆ بکەت، دی بیتە پەیوەندییا ستوونی، چونکی هەر دوو سەر ب ئیک ئاستی جفاکیە نین و ھیز د ئەفی رستەیا پرسیاڕیدا ھەیه، چونکی مامۆستای ھیزەکا پتر ژ یا قوتابی ھەیه.

- تە بۆچی ئامان نەشویشتینە؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیاڕی د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، ئەگەر خویشکی ئاراستە ی خویشکەکا خۆ کریت، دی بیتە پەیوەندییا ئاسویی، چونکی هەر دوو سەر ب ئیک ئاستی جفاکینە و ھیز د ئەفی رستەیا پرسیاڕیدا نینە، بەلێ ئەگەر ھەمان پرسیار دایکی ئاراستە ی کچا خۆ کریت، دی بیتە پەیوەندییا ستوونی، چونکی ب سەر ئیک ئاستی جفاکیە نین و ھیز د ئەفی رستەیا پرسیاڕیدا ھەیه، چونکی دایک خودان دەستەھلاتە بەرامبەر کچا خۆ.

بهري ههر تشتهكي پرسيار هيژي ددهت و بهرپرسه ژ دانوستاندني ئهفجال دهمي پرسيار دهيتته پيشكيشكرن، فشارهكا جفاكي يا بهيژل سهر كهسي ههيه، كو دقيت بهرسقي ل سهر بدت، بو نمونه: ل دهمي پيشكيشكاري پروگرامهكي پرسيارهكي ژ سياسهتهدارهكي دكهت، كو پيشكيشكار د ئهوي جهيدا يي بهرپرسه ژ ئهوي دانوستاندني، ژ بهرهندي ئازادبيي يان ريكي نادهته سياسهتهداري ئهوي تشتي بيژيت ئهوا ئهوي دقيت، بهلكو ئيكسهه پيشكيشكار ب ريكا پرسيارهكا دي دشيت كونترولي ل سهر بكهت و ناهيليت وهكو ئهوي بفييت باخفييت، ژ بهرهندي ئهفي چهندي سياسهتهدار خو نه رازيدكهن بهرامبهه پيشكيشكاران ل دهمي ئهوان پشت گوه دهافيژن و ناهيلان وهكو ئهوان بفييت بهرسقي ل سهر پرسياران بدن... (http://changminds.org...).

2. زانيارى:

زانيارى هيژه و ههر تشتهكي ئاخفتنكهه ب ريكا پرسيارى ب دهستخوفهدهينيت زانياريه، ل دهمي ئهوي هوشاربيت ل گهل پرسيارين خو؛ ل ئهوي دهمي ئهوي دي شيت ههمي زانياريين پيدفي و ب مفا ئهوين هاريكاريا ئهوي دكهن ژ بو جيبهجيكرنا نارمانجين ئهوي ب دهستي

نهراوهستي (Eric E. Vogt, (n.d):29). واته ئهف زانايه داخوازدهت، كو تو بهردهوام پرسياران بكه، چونكي ئهف بهردهواميا پرسياران دبته هيژهك و ب ريكا ئهفان رستهيين پرسياريين بهيژ تو دشتي تشتي ته بفييت ب دهستخوفههين، وهكو د ئهفان خالين ل خواريدا دياردبيت:

1- پرسيارا بهيژ هاريكاره بو فيركرني.

2- پرسيارا بهيژ ريخوشكهه بو داهينان و ري فهكرني.

3- پرسيارا بهيژ هاندانه بو هزركرنهكا نوي.

4- پرسيارا بهيژ بهرسينگرتنا گرمانهيان دكهت.

5- پرسيارا بهيژ نائيندي مه روهندكهت.

وهكو يا ديار پرسيارا بهيژ، رولي گرنگي هه و هاريكاره بو گهشهپيدان و زانينا مروفي، بهلي پرسيار ل هندي دهيتتهكرن، نهگهه ههتا ئهوي رادهي پرسيار د نافراندن و پيش ئيختنا زانينا مروفيديا يا گرنگ بيت، ئهري بوچي سيستهمي مه يي فيركرني گرنگيي ب ژ بهركرن و بهرسقين نهلف و جيگير ددهت، ل جهي جهختكرني ل سهر هونهري پرسياركرني Eric (E. Vogt, (n.d):29).

پرسيار گهلهك هيژي د دانوستانداندا ددهت، ئهفين ل خواري هندهك مفا، كو دشياندايه ب دهستخوفههين، ل دهمي بكارهينانا پرسيارى:

1. كونتروليكرن:

دقیقت ب دەست خو بیخیت ژ ئەوی بەرسقا گوهداری دای.

پرسیارا گرتی ژ ی گرنگی و هیژەکا تایبەت بخۆفە دگرت، کو وەل کەسی بەرامبەر دکەت، کو بەردەوام هزر بکەت ل سەر ئەوی پرسیارا بو دەیتە ئاراستە کەرن و ئاخذتکەر ژ ی دەمان دەمدا دشیاندا یە گوهداریا ئەوی هزر بکەت ئەوا ژ بەرسقا گوهداری ب دەستفە دەیت. بو نمونە دەمی ئاخذتکەر پرسیارەکا وەکو) ئەری هوی د بەشداریی د شەپیدا کەن یان نە؟) ئاراستە ی گوهداری دکەت، ئەو گوهداری نە چاردکەت بیژی تی (بە ل ی) یان (نە خیر) ب ئەفی بەرسفدان ی ئەو د ی شیت گوهداریا هزر و دیتنا ئەوی بکەت و بزانی ت کا هزرا ئەوی یا چەوا یە.

4. پیکفە گریدان:

پرسیار ی هیژەکا تایبەت بو پیکفە گریدان (ئاخذتکەری و گوهداری) هە یە، چونکی د فی رید ا پرسیار تشتی گرنگ دیاردکەت، هەروەسا دەلیقی د دەت، کو ئاخذتکەر نیژیکی کە سین دەور و بەر ببیت، بو نمونە: پیشکی شکرنا پرسیار ی و گرنگیدان ب بەرسقا ئەوی وەسا دیاردکەت، کو ئاخذتکەر گرنگی ی ب ئەوان د دەت و نامازە یین هە فگو هۆر د دەت و ئەوان کە سان پال دەت کو گرنگی ی ب ئەوی ب دەن ب ئەفی چەندی پرسیار ئەوان

خۆفە بەینیت، کەواتە هیژا پیشکی شکرنا پرسیار ی یا گرنگە ژ بو ب دەستفە هینانا ئەوان زانیاریان ئەوی ئاخذتکەری دەین (http://changminds.org...).

3. گو هلی بوون:

د فی رید ا ل دەمی ئاخذتکەری بقی ت گە لە ک گوهداریا ئاخذتنی بکەت، د ی هە ول دەت پرسیارەکی ژ کەسی بەرامبەر بکەت و هان بەت ل سەر ئەوی بابەتی باخقی ت ئەوی کو ئەوی دقت و ب ئەفی چەندی ئەو دشی ت گە لە ک گوهداریا ئەوی بکەت و زانیاریان وەر بگرت، ب ریکا ئەوی پرسیارا بە یژ ئەوا دەیتە ئاراستە کەرن (http://changminds.org...). ل خوار ی د ی هە ول دەین ئەفی چەندی زی دەتر روهن بکەین:

پرسیارا فە کری گرنگی و هیژەکا تایبەت بخۆفە دگرت، چونکی گوهدار یی ئازادە ل سەر بەرسفدان ا پرسیار ی و ئاخذتکەر ژ ی ب باشی گوهداریا ئەوان زانیاریان دکەت، ل دۆر ئەوی تشتی ئەوی بقی ت د ئەوی چارچۆفی پرسیاریدا ئەوا کو هاتی یە ئاراستە کەرن. وەکو ل دەمی ئاخذتکەر پرسیارەکا وەکو ئەفی پرسیار ی (تۆ دب یژی بارۆدوخی عیراقی ل نایندە ی چ ل ی بەیت؟) ئاراستە ی گوهداری دکەت، ب در یژی باخقی ت و ئاخذتکەر ژ ی د ی شیت ئەوی تشتی

خۆفەگرتییە، چونکی مەودایی ئەفی رستەیا پرسیارئ هەمی جفاک ب خۆفەگرتییە و ماوەیەکی درێژە بەرسف ل سەر دەینەدان و هەر د دانوستاندن و ئالۆزیدایە و کارتیکرن ل سەر کەسانین بەرپرس کرییە.

3. واتا و دەوروبەر:

ئەو کەسی پرسیارئ دکەت، وەسا دەیتە زانین، کو ئەوی کەسی زانیاری ل دەف نین و دقیت زانیاریان بزانیە د ئەوی چارچوؤفی پرسیار تیدا دەیتە کرن. هیزا ئەفی رەهەندی د دەوروبەرئ ئەوی پرسیاریدایە ئەوا دەیتە ئاراستەکرن، ئەوژی کئ ئەف پرسیارە کریە؟ بۆچی کریە؟ کەنگی کریە؟ بۆ کئ ئاراستەکریە؟ چ جوؤئ پرسیارئ کرییە؟... هتد، چونکی ئەف خالە هەمی د گرنگن، دا هیزا ئەوی پرسیارئ بەیتە زانین، ئەوا دەیتە ئاراستەکرن، ب ریکا ئەوی دەوروبەرئ د نافبەرا ئاخفتنکەری و گوهداریدا هەمی ئەف خالە هەمی روھن و ناشکەرا دبن (Eric E. Vogt, (n.d):5) وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

بۆچی تە ئەو تاوانە کرییە هەتا ژيانا تە تارى ببیت؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیارئ د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دئ بینین وەلاتییان ئەف رستەیا پرسیارئ ئاراستەى حکومەتا کوردستانئ کریە، سەبارەت نەبوونا مووچەى و ئالۆزین ئەوی، بەلئ یا گرنگ ئەو، کو ئەفی رستەیا پرسیارئ هیژەکا تاییەت ب

چارچوؤفی گوهداری بەرتەنگ دکەت و ناچاردکەت بەرسف ل سەر پرسیارا ئەوی بدەت و بەرسفەکی هەلبژیریت، ئەوژی (بەلئ) یە یان (نەخیر).

2. مەودایی پرسیارا بەیژ:

چەواييا پيشکيشکرنا پرسیارئ خالەکا گرنگە، چونکی د راستیدا برپاردان ل سەر بابەتی یان کەسى... هتد ب تنئ ب ریکا ئاخفتنیفە گریداى نینە، بەلکو ب ریکا چەواييا ئاخفتنیفە و مەودایی ئەوی ئاخفتنیفە گریداى و کارتیکرنا ئەوی ل سەر کەسانین دەوروبەرە، چونکی گرنگیا پرسیارا بەیژ د مەودایی ئەویدایە، ئەرئ هەتا کیدرئ مەودایی ئەفی پرسیارئ دئ چیت و دئ مینیت و کارتیکرنئ ل کەسانین دەوروبەر کەت؟ و هەتا کەنگی بەرسف ل سەر ئەفی پرسیارئ دئ یا بەردەوام بیت؟ (Eric E. Vogt, (n.d):5). وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

هەتا کەنگی دئ مووچئ کوردستانئ ب ئەفی رەنگی بیت؟

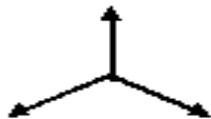
ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیارئ د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دئ بینین وەلاتییان ئەف رستەیا پرسیارئ ئاراستەى حکومەتا کوردستانئ کریە، سەبارەت نەبوونا مووچەى و ئالۆزین ئەوی، بەلئ یا گرنگ ئەو، کو ئەفی رستەیا پرسیارئ هیژەکا تاییەت ب

دادوهر)ه و دادوهر د ئەوی دەوروبەریدا کەسەکی
خودان هیژە و د دادگەهیدا ئەف پرسیارە ژ
تاوانباری کرییە و جوړی پرسیارا ناوک⁽¹⁾
هەلبژارتییە و مەبەستا ئەوی ژ ژيانا تار
چوونا ئەوییە بۆ ناف زیندانئ.

**ئەف هیلکاری ل خواری پەهەندی پرسیارا
بەپژ دیاردکەت:**

چەندیادیە، ئەری کئ ئەف پرسیارە کرییە؟
بۆچی کرییە؟ کەنگی کرییە؟ و مەبەستا ئەوی ژ
ژيانا تار چییە؟..هتد، بەرسفدان ل سەر ئەفان
پرسیاران هەمیان د ئەوی دەوروبەریادیە ئەوی
د نافەرا ناخفتنکەری و گوهداریدا هەی،
چونکی هیژا ئەفی رستەیا پرسیارئ د ئەفی
دەوروبەریدا بۆ مە دیاردبیت، کو رستەکا
پرسیارئ یا خودان هیژە، چونکی بۆ مە
دیاردبیت، کو ئەو کەسی پرسیارئ دکەت)

جوړی پرسیارئ

واتا دەوروبەر مەودئ پرسیارئ

(Eric E. Vogt, (n.d):5)

کەنگی بەیتە کرن؟ بۆچی بەیتە کرن؟ چ
مەبەستا پی هەیه؟... هتد.
بەهرا پتر تەکنیکا پرسیاران د پرۆگراماندا
دەیتە دیتن، ئەوژی ل دەمی پیشکیشکاری
پرۆگرامی کەسەکی میهفانی بەرنامە ی دکەت،
پیدفییە ل سەر پیشکیشکاری بەرنامە ی باشی
ئامادەبکەت و پیزانینان ل دۆر کەسی
میهفانکری ب تمامی وەرگریت، داکو بشیت
جوړین پرسیاران ل دویف ئەوان زانیاریین
وەرگرتین د تەکنیکا پرسیاراندا ب دروستی ل
دویف جھ و دەمی بەرنامە ی دابریژیت، چونکی

-تەکنیک و تاکتیکا ئاراستەکرنا پرسیاران:

د دانوستاندنئ مە یین رۆژانەدا چەندین
رستەیی پرسیارئ دەینە ئاراستەکرن و هەر
رستەیهکا پرسیارئ ئەوا دەیتە ئاراستەکرن، واتا
و مەبەستین خو یین تایبەت د ناخفتنییدا
هەنە، ژبەر ئەفی چەندی تەکنیکا پرسیاران یا
گرنگە بەیتە دانان، چونکی هەر رستەیهکا
پرسیارئ(جوړ و دەم و مەبەستا)ەکا دیارکری ب
خوفەدگریت، دیسا گرنگییا خو یا تایبەت د
ئەفی تەکنیکییدا هەیه، کا چ جوړە پرسیارە؟

¹-ئەف جوړی پرسیارئ ژ لاین فەکۆلەرئفە دەیتە بکارهینان ل دەمی د فەکۆلینئیدا یان ل دەمی ئیقادە ژ کەسی دەینە وەرگرتن، ئەوژی ژبو وەرگرتن و کۆمکرنا

زانباریانە ل سەر ئەوی بابەتی یان تشتی هاتییە رویدان، بەئ د ئەفی جوړی پرسیارئدا هەول دەیتەدان، کو پرسیار ژ گشتی دەستببکەت و باشی چارچوؤی پرسیارئ
بەرتەنگ دکەت، هەتاکو بگەهیتە پریارا دوامهیکئ... (http:// hubpages.com).

3. هەر چەندە بەرسقا ئەفی پرسیاری یا روھن و ئاشکەراییە ل دەف پێشکەشکاری بەرنامە، بەلێ بۆ ھندەک (واتا و مەبەست) ین دیارکری ئاراستەگریە:

ا- ترسکاندنا مێھانی بەرنامەییە.

ب- ئارامیی ل دەف پەیدا بکەت.

ج- چرێکی بۆ ھندەک پرسیاری ین دی فەکەت.

... ھتد.

پیدا فیه ئاماژەیی ب ئەوی چەندێ بەدین، کو چەند جوڑەک بۆ تاکتیک و تەکنیک پرسیاران ھەنە. وەکو ل خواری دیاردبیت:

1. تاکتیک پلەدار:

ئەوژی دابەشی دوو جوړان دبیت:

ا- گشتی بۆ تاییبەتی:

د ئەفی جوړی تاکتیک پرسیاریدا ناخفتنکەر پرسیارین فەکری و گشتی ئاراستە گۆھداری دکەت و ئازادیی ددەتە گۆھداری ل دۆر بەرسفدانا ئەوان پرسیارین ئاراستەگری، بەلێ ناخفتنکەر ھیدی ھیدی بەرەف پرسیارین گرتی و تاییبەتفە دچیت، داکو نەھیلیت گۆھدار ژ بەرسقین ئەوی بقین دەربازببیت (عەبدولواحد مشیر دزەیی، ھیز و کاریگەری...، 2013: 52-53). وەکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:

- گرنگیا ھەبوونا پەرتوکخانان تو چەوا دبینی؟

ھەر پرسیارەکی (دەمەکی) دیارکری ھەییە، بەلێ ئەو پرسیارین پێشکەشکار ئاراستە مێھانی بەرنامە دکەت، ھەرچەندە بەرسقین ئەوان د روھن و ئاشکەرانیە بۆ پێشکەشکاری، بەلێ بۆ ھندەک واتا و مەبەستین دیارکری ئاراستە دکەت، ژ ئەوان مەبەستان (بۆ پشتراستکرنییە ژ بەرسقا مێھانی ئەری راستیی دبیزیت یان بەرۆفاژی، بۆ شەرمزارکرنییە، بۆ فیلبازیی... ھتد) عەبدولواحد مشیر دزەیی، ھیز و کاریگەری...، 2013: 49). وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

تو دی شیی ل دەسپیکێ کاری خو بۆ بینەران دیاربکە؟

ئەگەر ئەم تەکنیکا ئەفی رستەیا پرسیاری دەووربەرەکی دیارکریدا وەر بگرین، دی بینین پێشکەشکارەکی ئەف رستەیا پرسیاری ئاراستە مێھانی بەرنامە کریە، ئەف رستا پرسیاری ئەفان تەکنیکین ل خواری ب خو فە دگریت:

1. جوړی رستەیا پرسیاری (پرسیارەکا فەکری) و مێھان یی ئازادە ل سەر بەرسفدانا ئەوی.

2. (دەستپیکا) بەرنامە، ئەف پرسیارە ئاراستەگریە، چونکی یا گونجای و دروست نینە ل نیشا بەرنامە یان ل دوماھیکا بەرنامە ئاراستەبکەت، چوونکی ھەر پرسیارەکی (دەمی) خو یی تاییبەت ھەییە.

- ئەری بۆچی سەرەدانا پەرتوکخانان د وەلاتی مە دا یا کێمە؟
- باشترین پەرتوکخانه کێژکە؟
- ب- تاییبەتی بۆ گشتی:
- د ئەفی جوړی تاکتیکا پرساییدا ئاخفتنکەر پرسایرین تاییبەت و دیارکری ئاراستە ی گوهداری دکەت و هیدی هیدی بەرهف پرسایرین فەکری و گشتیقه دچیت، بۆ ئەوی مەبەستی، داکو بۆچوونا گوهداری وەرگریت و ببیتە سەرچاوی زانیارییان(عەبدولواحد مشیر دزەیی، هیژ و کاریگەری...، 2013: 53). وەکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:
- ئەری هەوە تشتەک بۆ ئەفان نەخۆیندەواران کریه یان نە؟
3. تاکتیکا ئازاد:
- د ئەفی جوړی تاکتیکا پرساییدا ئاخفتنکەر پرسایرین فەکری و گشتی ئاراستە ی گوهداری دکەت و ب تمامی ئازادیی ددەتە گوهداری بۆ بەرسفدانا ئەوان پرسایرین ئاراستەکری ژ بۆ وەرگرتننا پتر زانیارییان ل دۆر بابەتی ئاراستەکری، بەلئ ئەف جوړی تاکتیکا پرسایری دگەل ئەوان کەسان دەیتە بکارهینان، ئەوین ب ساناهی و ب تمامی بەرسفی ل سەر پرسایران نەدەن، ژبەرەندی پیدفیه پرسایرکرن ل گەل ئەفان جوړی کەسان یا ب تاکتیک بیت، داکو پتر زانیارییان وەرگرین(عەبدولواحد مشیر دزەیی، هیژ و کاریگەری...، 2013: 53). وەکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:
- سەبارەت نەبوونا مووچە ی هوین دی چ کەن؟
- **تاکتیکا دارشتنا پرسایرا باش و سەرکەفتی:**
- د راستیدا چ یاسایین جیگیر نینن، کو بشین دیاربکەن، کو ئەف پرسایره یا باشە یان یا
- ئەری مە پەرتووک وەکو پیدفی ب زمانی کوردی هەنە یان نە؟
- هۆکاریین نە نفیسینا پەرتووکان بۆ چ فەدگەپینی؟
2. تاکتیکا فەشارتی:
- د ئەفی جوړی تاکتیکا پرساییدا ئاخفتنکەر پرسایرین هەلخەلتانیدی ئاراستە ی گوهداری دکەت. ئەوژی ل دەمی ئاخفتنکەری زانی ترس و نە ئارامییهک ل دەف گوهداری دروستبوو و د بەرسف دانین خودا یی راست نینە و جوړە فەشارتنەک هەیه، د ئەفی دەمیدا ئاخفتنکەر دی پرسایرین فەکری و گشتی ئاراستە ی گوهداری کەت، بەلئ هەر دەمی دیت، ترس و نە ئارامی ل دەف گوهداری نەما، ل ئەفی دەمی

- خرابە. ئەم دشیین بیژین، کو ژلایئ تاکتیکین دارشتنیقە ئەو پرسیارین نیشانەیین پرس تیدا هەبن، ژ پرسیارین باش و سەرکەفتی دەیینە هژمارتن، چونکی د شیانا ئەفان جوړئ پرسیاراندا هەیه بگەهیتە جەوهەری بابەتی، هەروەسا چیدبیت ژی د شیانا ئەفان پرسیاراندا نەبیت کو بگەهیتە جەوهەری بابەتی، هەروەسا چیدبیت پرسیار ترانەپیکرن بیت یان رەخنەگرتن بیت یان گل و گازندە بیت... هتد (Sobal, A & Pans, J, 2011:98). ل گەل هندی ژی، د دارشتنا پرسیارا باش و سەرکەفتیدا چەند تاکتیکەک هەنە، کو پیدفییە ل بەرچاڤ بەینە وەرگرتن. ئەوژی ئەفەنە:
- 1- پیدفییە پرسیارا سەرکەفتی ب فەکوئینا تشتی بەرزە رابیت، ژبو فەدیتنا رەه و ریشالین ئەگەران (Sobal, A & Pans, J, 2011:98). وەکو:
- بۆچی تە نازاد بریندار کر؟
- کئ تۆ هاندا بووی بو ئەفی کاری؟
- ئەگەر ئەم بەریخوبدەینە ئەفان رستەیین پرسیارئ ئەوین هاتینە ئاراستەکرن، دئ بو مه دیاربیت، کو ب هاریکاریا ئەفان پرسیاران تشتی بەرزە و نە ئاشکەرا دئ روهن و ئاشکەرابیت و دئ گەهینە ئەوان ئەگەران ئەوین مه ل دۆر بابەتی دفتین.
- 2- پرسیارا سەرکەفتی یا هاریکاربیت ژبو روهنکرن و دیارکنا کیشە و بابەتان و جەختی ل دانوستاندنی بکەت، واتە دانوستاندنی موکوم و بەردەوام بکەت Sobal, A & Pans, J, 2011:98). وەکو:
- ئەری تۆ بۆچی یئ دامای؟
- ئەری تۆ یئ نەساختی؟
- ئەری تە ئاریشەک هەیه؟
- ئەری ئیکی دئ تە هیلایه؟
- 3= ئیک ژ تاکتیکین دییین دارشتنا پرسیارا سەرکەفتی ئەو، تیگەهشتنەکا هەفبەش بو بارودۆخی بنافرینیت Sobal, A & Pans, J, 2011:98). وەکو:
- ما من نە د گوته تە دئ خراببیت؟
- 4- مەرجه پرسیارا سەرکەفتی ب دیارکنا خەونین کەسین دی رابیت. هەروەسا نامازەیی بەدەتە پیشبینی و ئارەزوویین ئەوان Sobal, A & Pans, J, 2011:98). وەکو:
- مانە تە دفت ببیە نوژدار؟
- ئەری تە دفت ببیە چ؟
- 0ئەری تە چ ئارەزوو هەیه؟
- 5- پرسیارا سەرکەفتی یا هاریکارە بو تیگەهشتن و گریدانان ناخفتنکەری ب بەراهی و پیدفیاتییین خەلکی دی ئەوین پەیوەندیدار. وەکو:

- مە گوته ئەوان ئەری ئەف رەوشا خراب دی
کەنگی چارەسەربیت؟
- 6-پرسیارا سەرکەفتی خەلکی هاندەت ژ بۆ
فەدیتنا سەربۆرین خۆ یین تاییەت ب
رەوانگەهەکا نوی (ژیدەری بەری: 98). وەکو:
- ئەری ئەز ل گەل هەوہ یی چەوا بووم؟
- 7-پرسیارا سەرکەفتی ریکخستن و هەماهەنگیی
ب بۆچوونان تاقیدکەت، کەواتە گەلەکجاران
پرسیار بۆ هەندەک مەبەست و مەرەمین تاییەت
دەیتە کرن، ئیک ژ ئەوان مەبەستان، کو تۆ
کەسی بەرامبەری خۆ ل سەر هەر بابەتەکی
تاقیبکە (Sobal,A & Pans,J,2011:98).
وەکو:
- ئەری کى پینفیسى من بریە؟
ئەگەر ئەم بەریخوبدەینە ئەفی رستەیا
پرسیاری، هەر چەندە ناخفتنکەر دزانیت کى
پینفیسى ئەوی بریە، بەل ل فییری ب تنى
پرسیار بۆ تاقیکرنییە، ئەری دی هەفالى ئەوی
راستیى بیژیت یان بەرؤفازی.
- 8-مەرجە پرسیارا سەرکەفتی یا
ھاریکاربیت ژ بۆ تیگەهشتنا دەرئەنجامین
تاییەت (Sobal,A & Pans,J,2011:98).
وەکو:
-بۆچی تۆ دەرئەنجامی؟
- ب ریکا ئەفی پرسیارى دی گەھیە هەندەک
دەرئەنجامان، ئەری(نەخاندیە، ئاریشەک
هەبوویە،...هتد)
- 9-پیدفییە پرسیارا سەرکەفتی دووبارە ب
دارشتنا ئاریشی رابیت، وەکو:
-کى ئەف تاوانە کریە؟
-کەنگی هاتیە کرن؟
- ج-ئەگەر هەبوون ئەف تاوانە بەیتەکرن؟
- 10-ئیک ژ تاکتیکین دیین پرسیارا سەرکەفتی
ژبۆ وەرگرتنان پیزانینان ل دۆر بابەتی یا
ھاریکاربیت، وەکو:
-ھیمایى کیمایى یى ئوکسجینی چییە؟
- 11-پرسیارا سەرکەفتی ژبۆ بیرھینانا پیگیریه کى
بیت، وەکو
-ئەری ما تۆ نە مامؤستای؟
- 12-پرسیارا سەرکەفتی بیرکرنەکا هەفدژ
دروستبکەت، ل دۆر ئەوی بابەتی ناخفتنکەری
دقیت ئاراستەى گوهداری بکەت (Erik E
Vogt,(n.d):26) وەکو:
-ئەری تۆ دزانى من خواندن هیلا؟
-تە بۆچی هیلا؟
ئەگەر ئەم ئەفان رستەیین پرسیارى د
دەوروبەرەکى دیارکریدا وەرگرین، کو
ناخفتنکەری پرسیارەک ژ گوهداری کریە ژ
پیخەمەت زانینا ئەوی تشتى هاتیە رویدان،
بەل ل دەمى گوهداری گوھ ل ئەفی بابەتی

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیارى د دەوروپەرەكى دياركردا وەرېگرين، دى بينين، كو فەرمانبەرەكى ئەف رستە ئاراستەى كەسەكى كریە، بۆ زانینا ئەوی سەبارەت فەگواستنا ئەوی بۆ رێفەبەرپەكا دی، بەلى ل دەمى گەهدارى گوھ ل ئەفی بابەتی دبیت، كۆمەكا پرسیارینى دی بۆ گوهدارى دروستدبن ل دۆر ئەوی بابەتی ناخفتنكەرى ئاراستەى ئەوی كرى، ل فیرى ب رپكا ئەو پرسیارین بۆ گوهدارى دروستدبن دى دانوستاندن پەیدابیت. وەكو:

بۆچی دى خو فەگوھیزی؟

كارى تە یى ب زەحمەتە؟

كى دلى تە هیلایه؟

....هتد.

15- نیک ژ تاکتیکین دیین دارشتنا پرسیارا

سەرکەفتی ئەو، كو دفتی یا گریدای واتایەكا

بەرفەرە و کویر بیت، واتە یا مەبەستدار بیت

(Erik E Vogt, (n.d):26) وەكو:

ئەرى تۆ دزانی ئەو كچا تۆ ل گەل ناخفتی

كچەكا باش و ب رەوشتە؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیارى د

دەوروپەرەكى دياركردا وەرېگرين، دى بينين

ناخفتنكەرى فیايه بابەتەكى ب شیوهی پرسیار

بگەهینیتە گوهدارى، كو چەندین مەبەست پى

هەنە، وەكو:

- بۆ خو ئەوى كچى بخازە.

دبیت، نیکسەر هزرکرنەكا هەفدژ سەبارەت ئەو پرسیارا هاتییه ئاراستەکرن ل دەف دروستدبیت و ئەو هزرا هەفدژ ئەوا بۆ گوهدارى دروستدبیت ب شیوهی پرسیار دداریژیت.

13-مەرجه پرسیارا سەرکەفتی هاندر بیت بۆ هزران، واتە بەردەوام هزران بۆ گوهدارى دروستبکەت (Erik E Vogt, (n.d):26). وەكو:

ئەرى تۆ دزانی ئەز دەرچووی نیکى بووم؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیارى د دەوروپەرەكى دياركردا وەرېگرين دى بينين، كو

قوتابیهكى فیايه ناگەهیهكى بەتە گوهدارى،

ئەفجا چ گوهدار(هەفال، باب، برا یان هەر

كەسەكى دی بیت، ل دەمى ئەفی ناگەهیى ب

شیوهی پرسیار ناخفتنكەر ئاراستەى گوهدارى

دکەت، ل ئەوی دەمی چەندین هزران بۆ

گوهدارى دروستدکەت، ل دۆر ئەوی بابەتی د

پرسیاریدا هاتییه ئاراستەکرن، وەكو:

=ئەفی قوتابی شیانی مەزن هەنە.

ئەفی قوتابی دفتی پاشەرؤزا خو و دایک و

بابین خو روهنبکەت.

....هتد.

14-پرسیارا سەرکەفتی یا بەرفەرەهە و دشیت

دانوستاندنى دروستبکەت یان بەردەوامیى

بەتە (Erik E Vogt, (n.d):26). وەكو:

ئەرى تۆ دزانی دى خو فەگوھیزمە

رێفەبەرپەكا دی؟

- هەفالیڤیا ئەوی بکە...
...هتد.
- 16- تاکتیکەکا دیبا دارشتنا پرسیارا سەرکەفتی ئەو، دقیت دەمان وەختدا ببیتە ئەگەری نازاندنا پرسیارین دی (Erik E Vogt, (n.d):26). وەکو:
- تۆ دزانی من کاری خۆ هیلا؟
ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسیاری دەورووبەرەکی دیارکریدا وەرگریڤ دئ بینین ئاخذتنگەری پرسیارەک ئاراستەیا گوهداری کریه ژ پیخەمەت زانینا گوهداری بۆ ئەوی کاری ئەوی ئەنجامدا، بەل ل دەمی گوهداری گوھ ل ئەفی بابەتی دبیت دەمان دەمدا چەندین پرسیارین دی ل دەف گوهداری دروستدین و ئاراستەیا ئاخذتنگەری دکەت، وەکو:
- تە بۆچی هیلا؟
ئەری تۆ دزانی نوکە (کار) دیتن ب زەحمەتە؟
ئەری پارئ تە یئ ب دلئ تە نەبوو؟
- مەبەست و بکارهینانین هەمەجۆر بۆ رستەیا پرسیاری:**
- ئاخذتنگەری دەمی ئاخذتینیدا دشییت یان د شیانا ئەویدا هەیه رستی ب چەندین مەبەستان دەربپریت، رستەیا پرسیاری ژئیکە ژ ئەوان رستان، کو د شیاندایە ب گەلەک مەبەست و ئارمانجان بەیتە بکارهینان. وەکو:
1. پیزانین وەرگرتن (informing):
- د ئەفی رستەیا پرسیاریدا ئاخذتنگەری پرسیاری ئاراستەیا گوهداری دکەت بۆ هەندەک مەبەست و ئارمانجین دیاریکری، ئەوژی چیدبیت ئاخذتنگەری هەندەک پیزانین دقین ل دۆر بابەتەکی دیارکری یان حەزا زانینا تشتی هەبیت یان ئاگەهی هەبیت ل سەر تشتی دەیتە رویدان، Sven, L and Cleo, (2012:48). وەکو د ئەفان نمونین خواریدا دیاردبیت:
- ئەری باران دەیت؟ (ئاگەهی)
- بۆچی ئازاد نەهاتییه؟ (حەزا زانینا تشتی)
- ئەری هیمايئ ئوکسجینی چیه؟ (پیزانین وەرگرتن)
2. دەستپیکرنا دانوستاندنی:
- د ئەفی جورئ رستەیا پرسیاریدا ئاخذتنگەری پرسیاری ژ گوهداری دکەت، بۆ مەبەستەکا دیاریکری، واتە ئاخذتنگەری هەولددەت ب ریکا پرسیارا ئاراستەگری دەرگەهی دانوستاندنی بەیتە فەکرڤ بۆ گەشتنا ئەوی بۆ هەندەک بەرسقین دیارکری ل دۆر بابەتی Sven, L and Cleo, C. (2012:48). وەکو د ئەفی نمونان خواریدا دیاردبیت:
- بۆکی دەلیقە هەبوویه ئەفی تاوانئ بکەت؟
د ئەفی جورئ پرسیاریدا ئاخذتنگەری شیا دەرگەهی دانوستاندنی فەکەت و چەندین پرسیارین دی بۆ دیار ببن و ژ گوهداری بکەت و

بۆ گوهداری دیاردبیت و بیرا ئەوی ب ئەوی تشتی دەیتە فە، ئەوی هاتییهکرن یان ئەنجامدان د دەمهکیدا (عهبدولواحد مشیر دزەبی، هیژ و کاریگەری...، 2013: 45). وهکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئەری بیرا تە دەیت، دەمی مه پیکفه ئاگری نهورۆزی هەلکری؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستهیا پرساری د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، چیدبیت دوو هەفال بن بۆ دەمهکی دریز ئیک و دوو نەدیتبیت، بەل پشتی دیتنی و دانوستاندنی، کو ئیک ژ ئەوان هەفالان بیرا هەفالی خۆ یی دی بهینیت ل دۆر هەبوونا راستیهکی، کو چیدبیت هەفالی ئەوی یا ژ بیرگری، بەل ب ریکا ئەفی رستهیا ئاراستهگری جارەکا دی بیرا ئەوی ل ئەوی راستی دەیتەفه.

5. پشنیازکرن:

د ئەفی جوړی رستهیا پرساریدا ئاخفتنکەری دقیت بۆچوونا گوهداری ل دور هەر بابەتەکی هەیی وەرگریت، ژ بەرهندی ئاخفتنکەر پشنیازەکی ب شیوی پرسار ئاراستهگری گوهداری دکەت(ئەبوبەکر عومەر قادر، 1993: 9). وهکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

- تۆ دبیزی بۆ خواندنی ئەم پارەیان ژ قوتابیان وەرگرین؟

گوهدار زی بەرسفا ئەوی بدەت، وهکو ئەقان پرساران(کی ئەف تاوانه کرییه و کەنگی کرییه و چهوا کرییه و بۆچی کرییه...هتد؟

3. پشت راستبوون ل دۆر بیافی زانینا گوهداری: د ئەفی جوړی رستهیا پرساریدا ئاخفتنکەر پرساری ئاراستهگری گوهداری دکەت بۆ مەبەستهکا دیارگری، ئەوژی بۆ ئاخفتنکەری دیاردبیت، کا چەند زانین ل دەف گوهداری ل سەر ئەوی پرسارا ئاراستهگری هەیه، ئانکو بیافی زانینا گوهداری ب تشتیفه بزانیته Sven,L (and Cleo, C,2012:48). وهکو د ئەفی نموونا ل خواریدا دیاردبیت:

-هیمایی کیمایی ئوکسجینی چییه؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستهیا پرساری د دەوروبەرەکی دیارکریدا وەرگرین، دی بینین، کو ئاخفتنکەری ئەف پرساره ئاراستهگری گوهداری کریه، هەر چەندە بەرسفا ئەفی پرساری ل دەف ئاخفتنکەری یا روھن وناشکرایه، بەل ژ بۆ پشتراستکرنییه ل دۆر زانینا گوهداری دەربارەدی پرسارا ئاراستهگری.

4. بیرەیان ب راستیهکی:

د ئەفی جوړی رستهیا پرساریدا ئاخفتنکەر پرساری ژ گوهداری دکەت بۆ مەبەستهکا دیارگری، کو بیرا گوهداری ب راستیهکی بهینیت، کو گوهداری یا ژبیرگری ئەوژی ب ریکا پرسارا ئاراستهگری و جارەکا دی ئەف راستیه

چونکی یا پیدفییە گوهدار ئەفی چەندی بزانیە و ناگەهی ل سەر هەبیت، چونکی گوهدار رێقەبەری ئەوی جەییە و پیدفییە ناگەهی ل سەر هەمی تستان هەبیت، ژبەرەندی ناخفتنکەر ئەفی جوړی پرسپاری ئاراستەیی ئەوی دکەت، داکو ناگەهی ل دۆر تستی هاتیە رویدان هەبیت.

7-فیرکرن:

د ئەفی جوړی رستەیا پرسپاریدا ناخفتنکەر هەولددەت زانیارییەکی پیشکیشی گوهداری بکەت ژ پیخەمەت فیرکرن ئەوی ب ئەوی زانیاریا هەمی، چونکی چیدبیت ئەو پیزانین یا گرنگ بیت بو گوهداری و گوهداری چ پیزانین ل سەر نەبن، ژ بەرەندی ناخفتنکەر ئەفی جوړی پرسپاری ئاراستەیی گوهداری دکەت ل دۆر زانینا ئەوی زانیاریی ژ پیخەمەت هندی، داکو تووشی چ خەلەتیان نەبیت Sven,L and Cleo, C,2012:48). وەکو د ئەفان نموونین ل خواریدا دیاردبیت:

ئەری تۆ دزانی (10 × 10) دبیتە(100)؟

ئەری تۆ دزانی ئەف ماددی کیمیایی یی مەترسیداره؟

7-سەرنج راکیشان. وەکو:

ئازاد مر؟

ئەف رستە ل دویف دەوربەری تیدا بکارهاتی دی شیت سەرنجا گوهداری رابکیشیت و ل دەف یا

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسپاری د دەوربەرهکی دیارکریدا وەرگرین، ئەوژی(تۆ) دبیزی بو خواندنی ئەم پارەیا ژ فوتابییان وەرگرین؟) پشنیازەکە ب شیوی پرسپاری، کو ناخفتنکەری ئاراستەیی گوهداری کریه، کو ناخفتنکەری دفت ب ریکا ئەفی پشنیازی بوچوونا گوهداری وەرگریت، کا ئەو کاره یی باشە یان نە؟

6-بەرەینانا پیگرییەکی:

د ئەفی جوړی رستەیا پرسپاریدا ناخفتنکەر گوهداری ناگەهداردکەت دەربارەیی هندی، کو رویدانەک یان تشتەکی گرنگ یی هەمی، کو دفت بزانیە، واتە زانینا گوهداری ل دور بابەتی هەمی، ب واتاییەکا دی ناخفتنکەر ئەفی جوړی پرسپاری ئاراستەیی گوهداری دکەت ژ پیخەمەت هندی، کو ئەو پرسپاریان بابەتی پرسپاری بو گوهداری یی گرنگە کو پیشکیشی ئەوی بکەت (Sven,L and Cleo, C,2012:48). وەکو د ئەفی نموونەیا ل خواریدا دیاردبیت:

- ئەری ماموستا تۆ دزانی فوتابییان خوپیشانان ئەنجامدایە؟

ئەگەر ئەم ئەفی رستەیا پرسپاری د دەوربەرهکی دیارکریدا وەرگرین دی بینین، کو ناخفتنکەری ئەف رستەیا پرسپاری ئاراستەیی گوهداری کریه، داکو ناگەهیەکی بدەتە گوهداری ل دۆر بابەتی هەمی یان هاتیە رویدان،

ل سەر سزادانا ئەوی، ئەوژی پشتی دانئ ب
تاوانئ ددەت.

12- شەرمزارکرن. وەکو:

ئەری ئەفە دوو سالە تۆ سەرناکەفی؟

ئاخفتنکەری ئەف رستە ب ئەوی چەندی
گوتییە گوهداری داکو ئەوی شەرمزاربکەت ل
سەر ئەوی بابەتی هە، کو دەرنەچوونا ئەویە
بۆ ماوی دوو سالان ل سەر ئیک.

13- ئاراستە گوهورین. وەکو:

- تۆ دی چ کە ئەگەر بوویە وەرگیر، چونکی تۆ
ئەوی زمانی باش نزانئ؟

ئاخفتنکەری ئەف رستە ب ئەوی مەبەستی
گوتییە گوهداری داکو هزرا ئەوی بەرامبەر کارئ
وەرگیرانئ بگوهوریت، چونکی وەسا بۆ
دیارکریە، کو تۆ نەشی ئەوی کاری بکە.

ئە نجام

پشتی فەکولینا مە ب دوماهیەک هاتی،
ئەم گەهشتینە ئەفان ئەنجامین ل خواری
دیارکری:

1- پرسیاری رەهەندەکی پراگماتیکی هەیه و
بۆ گەلەک مەبەستین دی یین جودا ژ زانینا
تشتی دەیتە بکارهینان.

2- دەوروبەری پۆلەکی دیار و بەرچاقد
دیارکرن پرسیارا پراگماتیکیدا هەیه، کو ب

گرنگ بیت، ئەوژی ئەگەر ئازاد یئ گەنج بیت و
یئ ل سەر خو بیت.

8- ورووژاندن و کاریگەری. وەکو:

ما تۆ نە نەفیئ سەلاحەدینئ ئەیوبیی؟

ئاخفتنکەری ئەف رستەیا پرسیاری دەربریە
ژبۆ ئەوی مەبەستی، کو کاریگەریئ ل هەست و
سۆزین گوهداری بکەت، چونکی پەسنا ئەوی
کریە و بێر ئەوی ل کەسەکی مەزن هینایە، کو
ب باپیری کوردان دەیتە نیاسین.

9- ئارامکرن بارودۆخی. وەکو:

- ما هوین قوتابی نین؟

ئاخفتنکەری ئەف رستە ب ئەوی مەبەستی
گوتییە قوتابیان داکو بشیت قوتابیان
رپابوہستینیت، کو ئەوی کاری نەکەن، لەورا بێر
ئەوان ب هندی هینایە، کو هوین قوتابینە و
قوتابی ئەفان کارین ب ئەفی رەنگی ناکەن.

10- هەلسەنگاندنا ئاستئ کەسی بەرامبەرە:

ئەمریکا دکەفیتە کیژ کیشوہری؟

ئاخفتنکەری ئەف رستە ب ئەوی مەبەستی
گوتییە دابزانیت ئاستئ ئەوی کەسی یئ
زانیریان چەوانە و چەندە.

11- زانینا راستیی. وەکو:

تە بۆچی و چەوا کوشت؟

دادوہری ئەف رستەیا پرسیاری ئاراستە
تاوانباری کریە، داکو بگەهیتە برپارا دوماهیئ

-ئەبۆبەکر عومەر قادر: (1993)، پرسیار لە زمانی کوردیدا، (نامە ی ماستەر)، زانکۆیا سەلاحەدین، هەولێر.

-ئافەستنا کەمال مەحموود: (2009)، رستە ی پرسیار و فەرمان لە زمانی کوردیدا، دەزگای کوردولوجی، سلێمانی.

-شێرزاد سەبری عەلی: 2014، پراگماتیک، چاپخانا حاجی هاشم، هەولێر.

-عەبدولواحد مشیر دزەیی: (2009)، کاریگەری دەروونی لە بواری راگەیاندا (لێکۆڵینەووەبەکی سیمانتیکی و پراگماتیکییە)، چاپی یەکەم، دەزگای چاپ و بلاکردنەوێ ئاراس، هەولێر.

-_____ : (2009)، کاریگەری هیز لە پەيوەندی نیوان ئاخیوهراندا، گوڤاری زانستە مروڤایەتیەکانی زانکۆی سەلاحەدین، ژمارە 42، هەولێر.

-_____ : (2013)، پرۆگرامکردنی زمانەوانی دەماری N.L.P، چاپی یەکەم، چاپخانە ی دارا، هەولێر.

-_____ : (2013)، رۆلی نیشانە لە روونکردنەوێ واتادا (لێکۆڵینەووەبەکی واتاسازیە)، مجلە الاستاژ، ژمارە (206).

-_____ : (2013)، هیز و کاریگەری پرسیار لە دیمانهکانی راگەیاندا (لێکۆڵینەووەبەکی پراگماتیکییە)، گوڤاری زانستی مروڤایەتی، زانکویا سەلاحەدین، ژمارە (54)، هەولێر.

-_____ و شێرزاد سەبری عەلی: (2013) زمانەوانی سیاسی، هەولێر.

-_____ : (2014)، ریزمانی کوردی، چاپی یەکەم، زانکۆی سەلاحەدین، هەولێر.

رێکا دەووبەری توانج و ئاگەهدارکردنی و تاوانبارکردن... هتد ژ پرسیارێ دەردکەفن.

3- پرسیارین پراگماتیکی مل ب ملی بوارین پەروەردە و راگەهانەدن و ئەدەب و سیاسەتی... هتد، د بواری ئاخیفتنا ئاسایی ژیدا دەینە بکارهینان.

4- ل دویت دەووبەری پرسیارەکا د هەر بوارەکیدا دشتیت پتر ژ مەبەستەکا پراگماتیکی هەبیت.

5- پرسیار ژبلی زانینا تشتی د بیافی پراگماتیکیدا بو گەلەک مەبەستین دی دەینە بکارهینان. وەکو: دەسپێکرنا دانوستاندنی، پشت راستبوون ل دۆر بیافی زانینا گوهداری، بیرهینان ب راستییەکی، پشنیازکردن، بیرهینانا پیگرییەکی، فیکردن، سەرنج راکیشان، ورووژاندن و کاریگەری، ئارامکرنا بارودوخی، هەلسەنگاندنا ئاستی، کەسی بەرامبەرە، زانینا راستیی، شەرمزارکردن، ئاراستە گوھۆرین... هتد.

ژیدەر

1- ژیدەر ب زمانێ کوردی:

-ئەوورەحمانی حاجی ماری: (1987)، ریزمانی کوردی، بەغدا، دەزگای رەوشنبیری بلاکردنەوێ کوردی، زنجیرە ژمارە (158).

-ئەرشد شوکری ئیسلام: (2014)، پراگماتیک و فلتەرکنا زانیارییان د راگەهانیددا، نامەیا ماستەری، زانکۆیا زاخو.

- Duny.T.T.Y(2011) Astudy on Syntactic, Semantic and Pragmatic Features of Exaggeration in English and Vietnamese,Unversity of DANAG.
- Eric E vogt. The Art and Architecture of powerful Questions. Available at <http://www.javeriana.edu.co/desiciones/powerfulQuestions>.
- Gelbukh, A (2003). Computational Linguistics and Intelligent Text processing. 4thedition. International Conference, CICLing 2003, Mexico City.
- Gerth,H.H(1946) ,and C. Wright Mills,trans. And eds.From Max Weber:Essays in Sociology.New York: Oxford Universty Press.
- Haverkate, H (1997). The Pragmalinguistic Characterization of rhetorical question. In G vozdanovic, J. (Ed.) Language change and Functional Explanations. Belin: Walter de Gruyter & Co.
- Hoffman, J, and Paul, G (2009). Introduction to Political Theory. 2 nd ed. Harlow: Person Education Limited.
- <http://changminds.org/techniques/questioning/power-of-questions.htm>.
- <http://hubpages.com/business/Questioning-Techniques>.
- <http://www.personal.psu.edu.chrishul-stepstone-15-qu3stion.pdf>.
- Ludwig, K & Boisvert, Dan (2008). Symantics for Non-Declaratives. In Ernest Lepore & Barry C. Smith (Eds.). The Oxford Handbook of philosophy of Language. OUP Oxford.
- Lyons , J.(1997). Semantics. Cambridge University press. London and New York.
- Sobal,A & Pans,J,(2011)Power Questions,Wiley.Inc.
- Sven, L and Cleo,C. (2012). The Basic Dynamic Effect of Interrogative Utterances. Standford University.
- Lussier, Ropert, N (2005). Human Relations in Organizations. 6th ed. New York: McGraw Hill.
- Richard, C. and Richard, S. (2002). Longman Dictionary and Applied Linguistics. 3rd edition. London : Pearson Education Limited.
- Strazny, Ph (2005). Encyclopedia of Linguistics. Volum 1. Fitzory Dearborn. An imprint of the Taylor and Francis Group New York. Oxon.
- Stubbs, M (1983). Discourse Analaysis, Oxford: Basil Blackwell.
- كوردستان موکریانی:(1986)، سینتاکسی رستهی ساده له زمانی کوردیدا، به غدا.
- 2- ژیدهر ب زمانی عه ره بی:**
- ابراهیم الفقی:(2009)، البرمجة اللغوية العصبية وفن الاتصال الامحدود، دار الراية والمركز الكندي للتنمية البشرية.
- جوزيف أوكانور:(2007)، التخطيط اللغوي العصبي، ترجمة: محمد الواكد، الطبعة_الثانية، دار علماء الدين للنشر و التوزيع، دمشق، سورية.
- شاهرالحسن: (2001)، علم الدلالة السيمانتیکية والبراجماتية فی اللغة العربية، الطبعة الاولى، بكلية الاداب- جامعة اليرموک، دارالفکر للطباعة والنشر والتوزيع.
- سامی محسن ختاتنة و احمد عبداللطيف ابواسعد:(2010)، علم النفس الاعلامی، الطبعة الاولى، دارالمیسرة للنشر والتوزيع والطباعة، الاردن.
- شريف عرفة:(1988)، برمج عقلک، من موقع: www.4shared.com.
- عبدالکریم فهد الساري:(2012)، التکنیک الحديث والمقابلات الصحفية، الطبعة الاولى، دار أسامة للنشر والتوزيع، عمان، الاردن.
- محمد حسين نقيب: (2015)، کتاب المؤتمر، المجلس الدولي للغة العربية، الطبعة الاولى، الامارات.
- 3- ژیدهر ب زمانی ئینگلیزی:**
- Crystal, D. (1997): The Cambridge Encyclopedia of Language .2nd edition. Cambridge University press.
- Cruse, A (2006): A Glossery of Semantics and Pragmatics. Edinburgh University Press Ltd22 George Square, Edinburgh.

الخلاصه

للأسئلة أهمية كبيرة في اللغة و خاصة في مجال التداولية. هذا البحث يحاول دراسة التكنيك و استعمال الأسئلة في اللغة الكوردية، من أجل تحقيق مقصد المتكلم. هذا بالبحث بعنوان (تكنيك و الاستعمال الأسئلة) في إطار كلام منطقة بهدينان. هذا البحث يحاول أن يدرس التكنيك و الاستعمالات المتنوعة للأسئلة، و أنجز البحث حسب المنهج الوصفي التحليلي. الهدف الرئيسي من هذا البحث هو معرفة كيف يقدم المتكلم الأسئلة و لأي غرض يستعملها. هذا البحث يتكون من فصلين. الفصل الأول بعنوان (الأسئلة و لغة التدقيق) و يتناول هذا الفصل دراسة مفهوم و وظائف الأسئلة و لغة التدقيق مع الأسئلة و الفصل الثاني مخصص ل(التكنيك و استعمالات الأسئلة).

Abstract

Questioning is crucial in language, particularly in pragmatics field. The present study attempts to examine the tactics and utilization of questioning in Kurdish language in order to identify how the speaker is able to fulfil his goals by asking questions. By conducting a descriptive- analytical approach the study attempts to explore how the speaker makes questions in Behdini subdialect and what is the purpose of his questions. The current study has been divided into two parts; the first part is about questions in general and the language of meta. The second part discusses the tactics and utilizations of questioning in Kurdish language (Badini).